

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ**
UNIVERSITY OF PATRAS

ΣΧΟΛΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΗΣ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
2005-2018
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΧΑΤΖΗΚΑΛΥΜΝΙΟΥ ΘΕΟΦΙΛΙΤΣΑ
ΕΠΟΠΤΕΥΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

**ΠΑΤΡΑ
2020**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Ελλάδα λόγω της ιδιαίτερης γεωγραφικής της θέσης και διαμόρφωσης αποτελεί έναν ιδανικό τουριστικό προορισμό. Το θερμό μεσογειακό κλίμα, η ομορφιά του τοπίου και η ξεχωριστή ιστορία της χώρας με τα ένδοξα μνημεία πολιτισμού κάνουν την Ελλάδα σημαντικό πόλο έλξης τουριστών. Επιπλέον, η ελληνική οικονομία έχει επενδύσει σε σημαντικό βαθμό στον τουριστικό τομέα έχοντας έτσι διαμορφώσει ήδη τις αναγκαίες υποδομές και προσφέροντας στους τουρίστες μια αξιόλογη εμπειρία αναψυχής. Η εμπειρία, άρα, των Ελλήνων στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών και οι υπάρχουσες δομές, επιτρέπουν στη χώρα να είναι εξαιρετικά ανταγωνιστική σε σχέση με άλλους τουριστικούς προορισμούς γειτονικών χωρών.

Πρωταγωνιστικό ρόλο στον τομέα του τουρισμού διαδραματίζει η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, η οποία περιλαμβάνει τα Δωδεκάνησα και τις Κυκλάδες. Με κύριο χαρακτηριστικό την πολυδιάσπαση του χώρου σε νησιά, η οποία προσδίδει μοναδικότητα, η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου είναι πλέον πρώτη στην Ελλάδα σε διανυκτερεύσεις και έσοδα από τον τουρισμό.

Ο «Πρωταθλητής του ελληνικού τουρισμού», όπως έχει χαρακτηριστεί από το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου οφείλει να συνεχίσει να εργάζεται με διεθνείς προδιαγραφές, επενδύοντας μεγάλο ποσοστό πόρων, οικονομικών και ανθρώπινων, στον μοναδικό κλάδο της οικονομίας των νησιών που δίνει ελπίδα, αισιοδοξία, εισόδημα και θέσεις εργασίας. Παρά τις εντυπωσιακές επιδόσεις τα προβλήματα υπάρχουν και πρέπει να μελετηθούν, ώστε να προκύψουν και οι κατάλληλες λύσεις που θα συνδυάσουν την ποσοτική με την ποιοτική ανάπτυξη και θα επωφεληθούν στο μέγιστο βαθμό τις τοπικές κοινωνίες, αλλά και τη χώρα στο σύνολό της.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να παρουσιάσει την τουριστική ανάπτυξη της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου την περίοδο 2005 έως 2018 και να διερευνήσει τα προβλήματα και τις προοπτικές της. Αρχικά, δίνονται βασικοί ορισμοί για τον τουρισμό, τις κατηγορίες και τις εναλλακτικές μορφές του, την τουριστική προσφορά και ζήτηση και στη συνέχεια επιχειρείται μια σύντομη γνωριμία με τα πανέμορφα νησιά του Νοτίου Αιγαίου που ποικίλουν σε μέγεθος, πληθυσμό, ιστορία και αξιοθέατα. Με νησιά που καλύπτουν όλες τις προτιμήσεις, όπως η κοσμοπολίτικη Ρόδος αλλά και τη γραφική Άνδρος, είναι αυτονόητο ότι η περιοχή αυτή του Αιγαίου θα αναπτυσσόταν τουριστικά. Η ανάπτυξη αυτή αποτελεί αντικείμενο μελέτης του τρίτου και κυρίως του τέταρτου κεφαλαίου όπου στατιστικά στοιχεία που αφορούν τις ξενοδοχειακές μονάδες και την κίνηση των αεροδρομίων αποδίδουν τους ρυθμούς ανάπτυξης του τουρισμού στην περιοχή. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι συνέπειες του τουρισμού και στο επόμενο κεφάλαιο μελετώνται διαχρονικά προβλήματα του τουρισμού αλλά και ιδιαίτερα προβλήματα που παρουσιάστηκαν την περίοδο 2005-2018 στη συγκεκριμένη περιφέρεια, όπως ο σεισμός του 2017 και η μεταναστευτική κρίση. Μετά την μελέτη των προβλημάτων, στο τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, επιχειρείται να παρουσιαστούν λύσεις και να προσδιοριστούν οι προοπτικές ανάπτυξης που είναι άλλωστε και το τελικό ζητούμενο.

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to present the tourist development of the South Aegean region during the period 2005 to 2018 and to investigate its problems and prospects. Initially, basic definitions are provided for tourism, its categories and alternative forms, tourist supply and demand. Following, a brief introduction to the beautiful islands of the South Aegean that vary in size, population, history and attractions is attempted. Having islands covering all flavors, such as the cosmopolitan Rhodes and the picturesque Andros, it is self-evident that this region of the Aegean was about to develop in terms of tourism. This development is examined in the third and especially the fourth chapter where statistics on the hotel units and airport traffic attribute the growth rate of tourism in the region. The fifth chapter presents the consequences of tourism and the following one investigates long-lasting issues of tourism, as well as specific problems that occurred in the period 2005-2018 in this region, such as the 2017 earthquake and the migration crisis. Following the study of these problems, in the last chapter of the present thesis attempts are made to present solutions and to determine the development perspectives that are, after all, the main issue.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	i
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ii
ABSTRACT	ii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	iii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ	v
Κεφάλαιο 1: Βασικοί ορισμοί	6
1.1 Ο ορισμός του τουρισμού.....	6
1.2 Ο ορισμός του τουρίστα	6
1.3 Κατηγορίες τουρισμού	6
1.4 Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Ε.Ε.Μ.Τ.)	7
1.5 Τουριστικά προϊόντα	7
1.6 Τουριστική αγορά.....	7
1.7 Τουριστική ζήτηση	8
1.8 Τουριστική πρόσφορα	8
Κεφάλαιο 2: Γνωριμία με τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου.....	9
2.1 Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	9
2.2 Δωδεκάνησα	10
2.2.1 Ρόδος.....	10
2.2.2 Κως	10
2.2.3 Κάλυμνος	11
2.2.4 Λέρος	11
2.2.5 Κάρπαθος.....	11
2.2.6 Πάτμος	12
2.2.7 Σύμη	12
2.2.8 Αστυπάλαια.....	12
2.2.9 Κάσος.....	13
2.2.10 Νίσυρος.....	13
2.2.11 Λειψοί	14
2.2.12 Τήλος	14
2.2.13 Καστελλόριζο (Μεγίστη).....	14
2.2.14 Χάλκη.....	15
2.2.15 Αγαθονήσι.....	15
2.3 Κυκλάδες	16
2.3.1 Σύρος.....	16
2.3.2 Νάξος	16
2.3.3 Σαντορίνη.....	17
2.3.4 Πάρος.....	17
2.3.5 Μύκονος.....	18
2.3.6 Άνδρος	18
2.3.7 Τήνος.....	19
2.3.8 Μήλος	19
2.3.9 Σίφνος	20
2.3.10 Κέα.....	20
2.3.11 Ίος	21
2.3.12 Αμοργός	21
2.3.13 Κύθνος	21
2.3.14 Σέριφος.....	22
2.3.15 Αντίπαρος	22

2.3.16 Κίμωλος	22
2.3.17 Φολέγανδρος.....	23
2.3.18 Σίκινος.....	23
Κεφάλαιο 3: Ανάπτυξη του τουρισμού.....	24
3.1 Τουριστική ανάπτυξη	24
3.2 Ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Ανάπτυξη των Ε.Ε.Μ.Τ.)	24
3.3 Ανάπτυξη στις περιφέρειες.....	25
3.4 Βιώσιμη ανάπτυξη.....	25
3.5 Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα (Τ.Φ.Ι.).....	25
Κεφάλαιο 4: Τουριστική ανάπτυξη στο Νότιο Αιγαίο 2005-2018	27
4.1 Στατιστικά ξενοδοχείων	27
4.1.1 Ξενοδοχειακές μονάδες.....	27
4.1.2 Διαθέσιμες κλίνες	28
4.2 Στατιστικά αεροδρομίου.....	28
4.2.1 Επιβατική κίνηση.....	29
4.2.2 Κίνηση αεροπλάνων	29
Κεφάλαιο 5: Επιπτώσεις του τουρισμού.....	31
5.1 Συνέπειες του τουρισμού.....	31
5.2 Οικονομικές συνέπειες	31
5.3 Κοινωνικές και Πολιτιστικές συνέπειες	31
5.4 Περιβαλλοντικές συνέπειες	33
Κεφάλαιο 6: Προβλήματα στην τουριστική δραστηριότητα	34
6.1 Γεγονότα που επηρέασαν τον τουρισμό στην Ελλάδα.....	34
6.1.1 Πολιτική.....	34
6.1.2 Πτωχεύσεις	34
6.1.3 Μεταναστευτικό του 2015	35
6.1.4 Σεισμός 2017.....	37
6.2 Χρόνια προβλήματα	37
6.2.1 Προσβασιμότητα.....	37
6.2.2 Εποχικότητα.....	37
6.2.3 Υποδομές υγείας.....	38
6.2.4 All inclusive	38
Κεφάλαιο 7: Προοπτικές ανάπτυξης.....	40
7.1 Περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα.....	40
7.2 Προοπτικές	41
Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα	43
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	44
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	44

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ειδικές και Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	7
Πίνακας 2: Ξενοδοχειακές μονάδες Νοτίου Αιγαίου 2004-2018	27
Πίνακας 3: Διαθέσιμες κλίνες στο Νότιο Αιγαίο 2004-2018.....	28
Πίνακας 4: Επιβατική κίνηση στο Νότιο Αιγαίο 2004-2018	29
Πίνακας 5: Κίνηση αεροπλάνων στο Νότιο Αιγαίο 2004-2018	30
Πίνακας 6: Οικονομικές συνέπειες	31
Πίνακας 7: Κοινωνικές και πολιτιστικές συνέπειες.....	32
Πίνακας 8: Μεταναστευτικές ροές στο Νότιο Αιγαίο 2014-2018	35
Γράφημα 1: Σύνολο μεταναστευτικών ροών στο Νότιο Αιγαίο 2014-2018.....	36

Κεφάλαιο 1: Βασικοί ορισμοί

1.1 Ο ορισμός του τουρισμού

Υπάρχουν διαφορετικά είδη τουρισμού και η έννοια του έχει απασχολήσει πολλούς για δεκαετίες. Ο πρώτος ορισμός για τον τουρισμό διατυπώθηκε το 1942 από τους Hunziker και Krapf, έπειτα αποδόθηκαν και άλλοι ορισμοί αλλά κανένας δεν μπόρεσε να προσεγγίσει με σαφήνεια την έννοια του τουρισμού.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, ο τουρισμός είναι ένα κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό φαινόμενο που συνεπάγεται τη μετακίνηση ανθρώπων σε χώρες ή μέρη εκτός του συνήθους περιβάλλοντος για προσωπικούς ή επαγγελματικούς σκοπούς.

1.2 Ο ορισμός του τουρίστα

Τουρίστας θεωρείται ένα άτομο που επισκέπτεται μια χώρα στην οποία παραμένει για τουλάχιστον 24 ώρες ενώ εκδρομέας χαρακτηρίζεται το άτομο που επισκέπτεται μια χώρα για λιγότερο από 24 ώρες.

1.3 Κατηγορίες τουρισμού

Ο τουρισμός μπορεί να διακριθεί με βάση τους παράγοντες που τον προσδιορίζουν. Οι κυριότερες κατηγορίες που συναντάμε είναι:

- Με βάση τον αριθμό των ατόμων που μετακινούνται διακρίνεται σε:
  - Μεμονωμένος ή ατομικός τουρισμός που χαρακτηρίζεται από την ατομική οργάνωση και εκτέλεση ταξιδιού από ένα ή περισσότερα άτομα που είναι φιλικά ή συγγενικά συνδεδεμένα.
  - Ομαδικός ή μαζικός τουρισμός αφορά την μετακίνηση πολλών ατόμων, συνήθως άγνωστα μεταξύ τους και ακολουθούν ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα που έχει οργανώσει ένας τουριστικός φορέας ή μια επιχείρηση.
- Με βάση τα όρια μιας χώρας διακρίνεται σε:
  - Εσωτερικός τουρισμός που πραγματοποιείται από άτομα που ταξιδεύουν μακριά από τον τόπο διαμονής τους αλλά παραμένουν στα όρια της χώρας τους.
  - Εξωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται από άτομα που ταξιδεύουν εκτός της χώρας που βρίσκεται η μόνιμη κατοικία τους.
- Με βάση την χρονική διάρκεια της τουριστικής περιόδου διακρίνεται σε:
  - Συνεχής τουρισμός όπου η τουριστική δραστηριότητα μιας περιοχής διαρκεί όλο το χρόνο ανεπηρέαστη από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν.
  - Εποχιακός τουρισμός ο οποίος επηρεάζεται από τις κλιματολογικές συνθήκες και διαχωρίζεται, ανάλογα την εποχή, σε χειμερινό, θερινό, φθινοπωρινό και εαρινό τουρισμό.

1.4 Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού (E.E.M.T.)

Οι ειδικές και οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχουν θεωρηθεί από πολλούς ως συνώνυμα κάτι το οποίο είναι ανακριβές. Οι E.E.M.T. είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες του τουρίστα αξιοποιώντας τα χαρακτηριστικά που έχει ένας προορισμός και ο τουρίστας επιλέγει και πραγματοποιεί ταξίδια με βάση ορισμένα ιδιαίτερα κίνητρα. Στις ειδικές μορφές τουρισμού ο τουρίστας επιλέγει έναν προορισμό με στόχο να ικανοποιήσει ένα συγκεκριμένο ειδικό ενδιαφέρον του (θρησκεία, υγεία, επαγγελματική δραστηριότητα) ενώ στον εναλλακτικό τουρισμό το ενδιαφέρον του εστιάζεται στη προστασία του περιβάλλοντος και του πολιτισμού της περιοχής που επισκέπτεται.

Σε πολλές περιοχές συνυπάρχουν ταυτόχρονα διάφορες μορφές τουρισμού.

Οι κυριότερες μορφές τουρισμού παρουσιάζονται στο παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1: Ειδικές και Εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Ειδικές μορφές τουρισμού	Εναλλακτικές μορφές τουρισμού
Θρησκευτικός τουρισμός	Οικολογικός τουρισμός
Συνεδριακός τουρισμός	Αγροτικός τουρισμός
Εκθεσιακός τουρισμός	Θαλάσσιος τουρισμός
Τουρισμός υγείας	Πολιτιστικός τουρισμός
Τουρισμός κινήτρων	Αθλητικός τουρισμός

1.5 Τουριστικά προϊόντα

Τα τουριστικά προϊόντα μπορεί να είναι υλικά προϊόντα (αγαθά) όπως το φαγητό, το ποτό και τα αναμνηστικά ή άυλα προϊόντα (υπηρεσίες) όπως τα ξενοδοχεία, η μετακίνηση, η ψυχαγωγία.

Οι τουριστικές υπηρεσίες διακρίνονται σε:

- υπηρεσίες μεταφορών (σιδηροδρομικές μεταφορές, εναέριες μεταφορές, λεωφορεία)
- υπηρεσίες φιλοξενίας (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, βίλες)
- υπηρεσίες διασκέδασης (μπαρ, καζίνο, νυχτερινά κέντρα)
- υπηρεσίες σίτισης (μπορεί να είναι εστιατόρια που στεγάζονται στις υποδομές του ξενοδοχείου ή σε ανεξάρτητο χώρο)

Ως τουριστικές υπηρεσίες θεωρείται επίσης η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η ταξιδιωτική ασφάλιση και η αγορά συναλλάγματος.

1.6 Τουριστική αγορά

Ως τουριστική αγορά νοείται ο χώρος όπου πραγματοποιούνται αγοραπωλησίες τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών. Ο χώρος αυτός δεν είναι απαραίτητα ένα κτίριο αφού οι συναλλαγές μπορούν να γίνουν χωρίς την φυσική παρουσία των εμπλεκόμενων αλλά με μέσα όπως το e-mail, το φαξ, το τηλέφωνο κ.α.

Τα συστατικά στοιχεία μιας τουριστικής αγοράς είναι:

- τα τουριστικά προϊόντα.
- οι πωλητές και οι αγοραστές των τουριστικών προϊόντων.
- Ο χώρος που πραγματοποιείται η συναλλαγή.
- Οι κανόνες που ισχύουν για την συναλλαγή.

1.7 Τουριστική ζήτηση

Από την μεριά των οικονομολόγων, τουριστική ζήτηση είναι τα αγαθά και οι υπηρεσίες που κάποια άτομα είναι πρόθυμα και ικανά να αγοράσουν σε κάποια δεδομένη τιμή και κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου.

Μερικοί από τους παράγοντες που προσδιορίζουν και μεταβάλλουν την τουριστική ζήτηση είναι:

- οι τιμές των τουριστικών προϊόντων.
- Το επίπεδο του ατομικού εισοδήματος.
- Ο διαθέσιμος ελεύθερος χρόνος.
- Η απόσταση μεταξύ τόπου μόνιμης κατοικίας και τόπου τουριστικής διαμονής των τουριστών.
- Τα μεταφορικά μέσα που χρησιμοποιούνται για τη μεταφορά των τουριστών.
- Οι λόγοι για τους οποίους οι τουρίστες πραγματοποιούν ταξίδια.
- Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες μεταξύ της χώρας προέλευσης και της χώρας υποδοχής τουριστών.
- Οι διεθνείς σχέσεις της χώρας.
- Οι περιορισμοί που τίθενται από τις χώρες προορισμού για την είσοδο σε αυτές.

1.8 Τουριστική πρόσφορα

Με τον όρο τουριστική προσφορά εννοούμε την ποσότητα των τουριστικών προϊόντων (αγαθών και υπηρεσιών) που οι πωλητές είναι διατεθειμένοι να πωλήσουν στην τουριστική αγορά σε συγκεκριμένη τιμή, στη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου.

Η τουριστική προσφορά επηρεάζεται από:

- Τους στόχους των τουριστικών επιχειρήσεων.
- Την τιμή του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος.
- Τις τιμές των άλλων τουριστικών προϊόντων.
- Στις μεταβολές στην τεχνολογία.
- Στον αριθμό των παραγωγικών τουριστικών μονάδων.

Κεφάλαιο 2: Γνωριμία με τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου

2.1 Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

Το νότιο αιγαίο περιλαμβάνει τα νησιωτικά συμπλέγματα των Κυκλάδων και της Δωδεκανήσου. Νησιά πλούσια σε πολιτιστική κληρονομιά με ιστορικά μνημεία, μουσεία, αμέτρητες εκκλησιές και καταγάλανες παράλιες. Με τους κατακτητές να αφήνουν πίσω τους κτίρια και κάστρα, να έχουν παρέμβει σε ιστορικά μνημεία και δρόμους τα Δωδεκάνησα χαρακτηρίζονται από την πολυμορφία των νησιών σε αντίθεση με τις Κυκλάδες που κυριαρχεί το άσπρο, το μπλε και τα λιθόστρωτα σοκάκια.

Κοσμοπολικά ή ανεπηρέαστα από τον μαζικό τουρισμό κάθε νησί έχει την δική του γοητεία αλλά και προβλήματα που ψάχνουν λύση.

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσουμε λίγα νησιά της περιφέρειας Νότιου Αιγαίου, θα αναφέρουμε βασικά τους γνωρίσματα, σημεία ενδιαφέροντος και την προσβασιμότητα τους. Τα νησιά που αναφέρονται είναι ένα δείγμα και έχουν επιλεγεί με βάση τον πληθυσμό τους που καταγράφηκε από την Ελληνική Στατιστική Αρχή στην απογραφή πληθυσμού το 2011 και βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα της.

Εικόνα 1

Πηγή: <https://www.dimokratiki.gr/28-04-2020/mitroo-politikon-stelechon-nd-tis-perifereias-notioy-aigaiou-dodekanisa/>

2.2 Δωδεκάνησα

2.2.1 Ρόδος

(Πληθυσμός: 115,490)

Η Ρόδος, γνωστή και ως το «νησί των ιπποτών» λόγω του πλήθους των μνημείων που άφησε το Τάγμα των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννη από την περίοδο της Ιπποσύνης, είναι το τρίτο πολυπληθέστερο ελληνικό νησί.

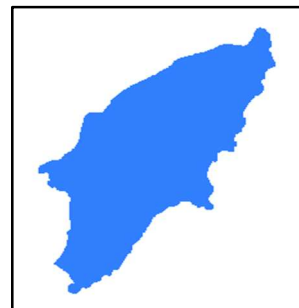
Στο νησί λειτουργούν τμήματα του Πανεπιστημίου Αιγαίου και πιο συγκεκριμένα:

- Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
- Το Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού
- Το Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

Κατά την παραμονή στο νησί αξίζει κανείς να επισκεφτεί τη Παλιά (Μεσαιωνική) πόλη, το ενυδρείο, τη Κοιλάδα των Πεταλούδων, την ακρόπολη της Λίνδου, το παλάτι του μεγάλου Μαγίστρου και το αρχαιολογικό μουσείο που στεγάζεται στο κτίριο του νοσοκομείου των Ιπποτών.

Η Ρόδος είναι ένα νησί με πολυάριθμες και υπέροχες παραλίες που μπορούν να ικανοποιήσουν ακόμα και τον πιο απαιτητικό επισκέπτη. Προσφέρει ποικιλία εναλλακτικών μορφών τουρισμού και υπάρχει η δυνατότητα για εξορμήσεις στα γύρω νησιά.

Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του κρατικού αερολιμένα Ρόδου "ΔΙΑΓΟΡΑΣ" και του λιμανιού της Ρόδου.

2.2.2 Κως

(Πληθυσμός: 33,388)

Η Κως είναι ένα πλούσιο σε ιστορικά μνημεία νησί και παρουσιάζει αξιόλογο αρχαιολογικό και τουριστικό ενδιαφέρον. Γνωστή ως το «νησί του Ιπποκράτη», του πατέρα της ιατρικής, η Κως χαρακτηρίζεται και ως το νησί του ποδηλάτου λόγω των ατελείωτων ποδηλατοδρόμων.

Όσοι βρεθούν στο νησί μπορούν να δουν τα ερείπια της αρχαίας πόλης, το κάστρο των Ιπποτών, τον πλάτανο του Ιπποκράτη, το Ασκληπιείο, το κάστρο της Αντιμάχειας, το νησάκι Καστρί με το εκκλησάκι του Αγίου Νικόλα, τα θερμά, το ναό του Απόλλωνα και το λαογραφικό μουσείο.

Κατά την καλοκαιρινή περίοδο στο νησί της Κω πραγματοποιούνται τα Ιπποκράτεια. Είναι ένα σύνολο πολιτιστικών εκδηλώσεων που ξεκινούν στις αρχές Ιουνίου και ολοκληρώνονται γύρω στα τέλη Οκτωβρίου. Περιλαμβάνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις που τιμούν τα ήθη και έθιμα του νησιού, εκκλησιαστικές εκδηλώσεις, θεατρικές παραστάσεις, ομαδικές δραστηριότητες για παιδιά, εκθέσεις έργων τέχνης και συναυλίες κλασικής και παραδοσιακής μουσικής.

Έχει πολλές οργανωμένες παράλιες με θαλάσσια σπορ και διαθέτει πλήρεις συνεδριακές υποδομές καθιστώντας την Κω κατάλληλη για συνεδριακό τουρισμό.

Την Κω μπορεί κάποιος να την επισκεφτεί μέσω του κρατικού αερολιμένα Κω "ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ" και του λιμανιού της Κω.

2.2.3 Κάλυμνος

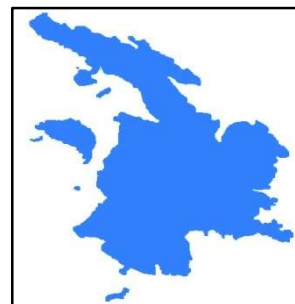
(Πληθυσμός: 16,001)

Η Κάλυμνος είναι παραδοσιακά η πηγή αλίευσης, επεξεργασίας, προμήθειας και εξαγωγής των φυσικών σπόγγων στην Ελλάδα για αυτό είναι και γνωστή ως το «νησί των σφουγγαράδων».

Όσοι βρεθούν στην Κάλυμνο αξίζει να επισκεφτούν κάποιο από τα εργαστήρια σπόγγων της προκυμαίας στην Πόθια, όπου θα μπορέσουν να δουν την παραδοσιακή επεξεργασία του φυσικού σφουγγαριού και να ανακαλύψουν την αξία του. Επίσης μπορούν να επισκεφτούν το παραδοσιακό Καλύμνικο σπίτι, το ναυτικό μουσείο, το μουσείο θαλασσιών ευρημάτων, το αρχαιολογικό μουσείο, το ιερό του Δηλίου Απόλλωνα, το μοναστήρι του Αγίου Σάββα, το Καστρί και το αρχοντικό Βουβάλη.

Η Κάλυμνος προσφέρει εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον για αναρρίχηση, είναι ιδανική για υποθαλάσσιες εξερευνήσεις και μπορεί κανείς να απολαύσει αξέχαστες στιγμές πεζοπορίας.

Στην Κάλυμνο μπορεί να έρθει κάποιος μέσω του κρατικού αερολιμένα Καλύμνου και του λιμανιού της Καλύμνου.

2.2.4 Λέρος

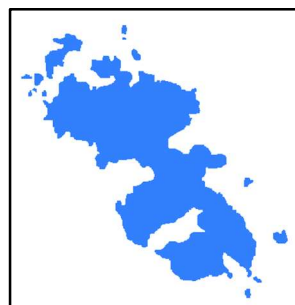
(Πληθυσμός: 7,907)

Η Λέρος είναι ένα από τα ελληνικά νησιά που δεν έχουν επιβαρυνθεί ακόμα από το μαζικό τουρισμό.

Η κύρια τουριστική περιοχή της Λέρου είναι τα Άλιντα και οι επισκέπτες αξίζει να δουν τις ιαματικές πηγές Μανδρακίου, το εκκλησάκι της Παναγίας της Καβουράδαινας, το μουσείο Μπελλένη, το εκκλησιαστικό μουσείο και την παλαιοχριστιανική βασιλική Παρθενίου.

Χαρακτηριστικό στοιχείο της είναι οι μικροί λόφοι και οι αναρίθμητοι κολπίσκοι. Ενδείκνυται για πεζοπορία, ποδηλασία και καταδύσεις.

Την Λέρο μπορεί κάποιος να την επισκεφτεί μέσω του δημοτικού αερολιμένα Λέρου και του λιμανιού της Λέρου.

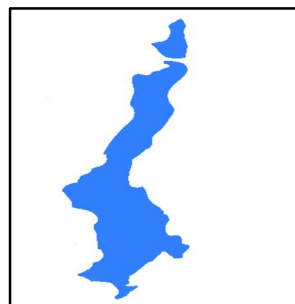
2.2.5 Κάρπαθος

(Πληθυσμός: 7,265)

Η Κάρπαθος είναι το δεύτερο σε έκταση νησί του ελληνικού συμπλέγματος της Δωδεκανήσου. Αποτελεί πλούσιο βιότοπο και για αυτόν τον λόγο διαθέτει προστατευμένες περιοχές, όπου επιζούν πληθυσμοί προς εξαφάνιση.

Μερικά μέρη που πρέπει κάποιος να επισκεφτεί κατά την παραμονή του στο νησί είναι το χωριό Όλυμπος, το αρχαιολογικό μουσείο, τη χερσόνησος Σώκαστρο, το Παλαιόκαστρο, το αγροτικό μουσείο Πυλών και το λαογραφικό και αρχαιολογικό μουσείο Αρκάσας.

Η Κάρπαθος παραμένει ανέγγιχτη από το μαζικό τουρισμό και ξεχωρίζει για τις ήσυχες και

εξωτικές της παραλίες. Τα τελευταία χρόνια στο νησί πραγματοποιείται το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Ταχύτητας Ιστιοσανίδας.

Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του κρατικού αερολιμένα Καρπάθου και του λιμανιού της Καρπάθου.

2.2.6 Πάτμος

(Πληθυσμός: 2,998)

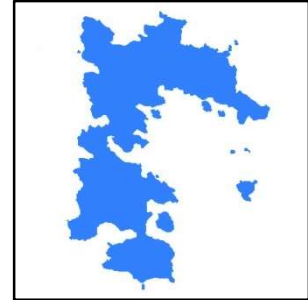
Η Πάτμος, η αλλιώς το νησί της Αποκάλυψης, φημίζεται για το παραδοσιακό λευκό χρώμα, τα αρχοντικά και τα σοκάκια της.

Στο νησί λειτουργεί η Πατμιάς Εκκλησιαστική Σχολή.

Κατά την παραμονή στο νησί αξίζει κανείς να επισκεφτεί τους μύλους, το αρχοντικό Νικολαΐδη, τις Πόρτες, το Καστέλι, τον αρχαιολογικό χώρο Καστελλίου, το ιταλικό διοικητήριο, την ιερά μονή Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, τα ιερά καθίσματα και το σπήλαιο της Αποκάλυψης.

Η Πάτμος διαθέτει ένα σημαντικό δίκτυο μονοπατιών κατάλληλα για πεζοπορία, ήσυχες αλλά και οργανωμένες παράλιες με θαλάσσια σπορ.

Στη Πάτμο μπορεί κάποιος να έρθει μέσω του λιμανιού της Πάτμου.

2.2.7 Σύμη

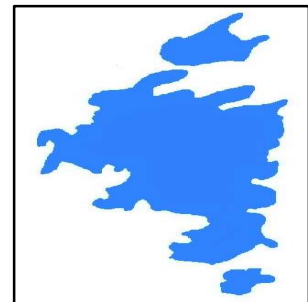
(Πληθυσμός: 2,590)

Η Σύμη είναι τουριστικός προορισμός παγκοσμίου βεληνεκούς λόγω της αρχιτεκτονικής της και είναι χτισμένη αμφιθεατρικά στη πλαγιά ενός λόφου. Όλο το νησί είναι ένα αξιοθέατο και ξεχωρίζει για τα καλοδιατηρημένα νεοκλασικά του.

Όποιος βρεθεί στη Σύμη αξίζει να επισκεφτεί το ναυτικό μουσείο, την ιερά μονή του Άρχοντα Μιχαήλ του Πανορμίτη, το δάσος της περιοχής Κουρκουνιώτη, τα πατητήρια και το αρχαιολογικό και λαογραφικό μουσείο.

Ο Δήμος της Σύμης περιλαμβάνει και μια σειρά από ακατοίκητα νησάκια με γραφικές παραλίες τα οποία μπορεί κανείς να επισκεφθεί με καϊκια ή μικρά σκάφη.

Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του λιμανιού της Σύμης.

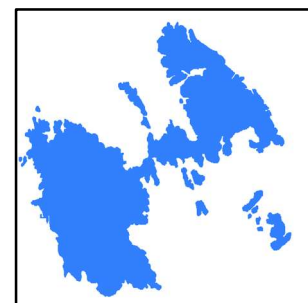

2.2.8 Αστυπάλαια

(Πληθυσμός: 1,334)

Η Αστυπάλαια είναι η γέφυρα που ενώνει τις Κυκλάδες και τα Δωδεκάνησα συνδυάζοντας στοιχεία και από τα δύο νησιώτικα συμπλέγματα. Χτισμένη αμφιθεατρικά πάνω στο λόφο, τα κατάλευκα σπίτια και οι λιθόστρωτοι δρόμοι προδίδουν την επιρροή που έχει από τις Κυκλάδες.

Οι επισκέπτες αξίζει να δουν τους ανεμόμυλους, το βρεφικό νεκροταφείο, την Παναγία τη Φλεβαριώτισσα, το σπήλαιο του Δράκου στο Βαθύ, το σπήλαιο του Νέγρου στις Βάτσες, τα λουτρά

του Ταλαρά, το αρχαιολογικό μουσείο και το Βενετσιάνικο κάστρο της Χώρας.

Η Αστυπάλαια είναι ιδανική για διακοπές και χαλάρωση όλο το χρόνο με πολλές παραλίες για όλα τα γούστα. Κατάλληλη για τους λάτρεις των σπορ της θάλασσας, για καταδύσεις, πεζοπορία και ορειβασία.

Την Αστυπάλαια μπορεί κάποιος να την επισκεφτεί μέσω του κρατικού αερολιμένα Αστυπάλαιας και του λιμανιού στην Αστυπάλαια.

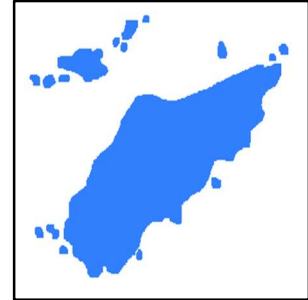
2.2.9 Κάσος (Πληθυσμός: 1,084)

Η Κάσος, μακριά από τον μαζικό τουρισμό, με μεγάλη ναυτική παράδοση και πολλές φυσικές ομορφιές, ανήκει στα τυπικά ελληνικά νησιά που προσελκύει τους λάτρεις της ήρεμης ζωής.

Κατά την παραμονή στο νησί αξίζει κανείς να επισκεφτεί τους πέντε οικισμούς (Φρυ, Αρβανιτοχώρι, Πόλι, Παναγία και Αγία Μαρίνα), την αρχαιολογική συλλογή Κάσου, το λαογραφικό μουσείο Αρβανιτοχωρίου, την εκκλησία της Παναγίας της Ποταμίτισσας, την Παναγία του Εμπορείου, την Ελληνοκαμάρα και Στηλοκαμάρα.

Η Κάσος είναι ένα πολύ ήσυχο νησί του οποίου ο βυθός της προσφέρεται για ψαροντούφεκο και μπορεί κανείς να ασχοληθεί με το ψάρεμα, τις καταδύσεις και την ιστιοπλοΐα.

Στη Κάσο μπορεί κάποιος να έρθει μέσω του δημοτικού αερολιμένα Κάσου και του λιμανιού της Κάσου.

2.2.10 Νίσυρος (Πληθυσμός: 987)

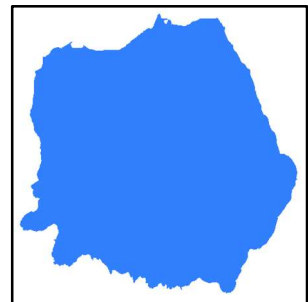
Η Νίσυρος σχηματίστηκε από εκρήξεις ηφαιστείου και τα λευκά σπίτια δημιουργούν έντονη αντίθεση με το σκούρο ηφαιστειογενές έδαφος.

Παρά το μικρό μέγεθος της, η Νίσυρος αποτελεί έναν πολύ ιδιαίτερο προορισμό, χάρη στο ενεργό ηφαιστειό της και την πληθώρα αρχαιολογικών χώρων και μνημείων που διαθέτει. Αξίζει κανείς να επισκεφτεί το κάστρο Μανδρακίου, το μοναστήρι της Παναγίας της Σπηλιανής, το ηφαιστειακό μουσείο, το λαογραφικό μουσείο, το αρχαιολογικό μουσείο, τις ιαματικές πηγές Μανδρακίου και τα αρχαία ερείπια στο Άργος.

Το πανηγύρι της Παναγίας της Σπηλιανής το Δεκαπενταύγουστο είναι το πιο γνωστό έθιμο του νησιού.

Άθικτη ακόμη από την τουριστική ανάπτυξη, έχει λίγες παραλίες αλλά διαθέτουν μοναδική ομορφιά.

Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του λιμανιού της Νισύρου.

2.2.11 Λειψοί

(Πληθυσμός: 790)

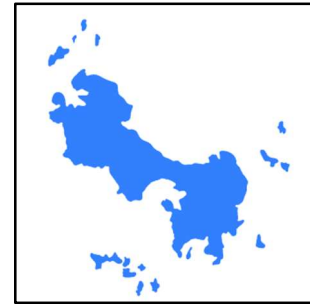
Οι Λειψοί είναι συστάδα 30 νησιών. Αυτός ο γραφικός οικισμός με τα λευκά σπίτια και τα μπλε πορτοπαράθυρα διατηρεί το νησιωτικό χρώμα του μακριά από τον μαζικό τουρισμό. Είναι το κατάλληλο μέρος για κάποιον που αναζητά την ησυχία και την γαλήνη.

Η σημαντικότερη εκδήλωση του νησιού είναι η γιορτή του κρασιού που γίνεται τον Αύγουστο και το μεγάλο πανηγύρι της Παναγιάς του Χάρου.

Μερικά μέρη που πρέπει κάποιος να επισκεφτεί κατά την παραμονή του στο νησί είναι το εκκλησιαστικό και λαογραφικό μουσείο, τον αρχαίο οικισμό στη θέση Κουσέλιο, την αρχαία Ακρόπολη, το κάστρο, την μονή Παναγίας του Χάρου και την βιβλιοθήκη της UNESCO.

Το νησί διαθέτει πολύ ωραίες παραλίες και οι επιλογές για μπάνιο, καταδύσεις ή ψάρεμα είναι ατελείωτες.

Στους Λειψούς μπορεί κάποιος να έρθει μόνο ακτοπλοϊκός.

2.2.12 Τήλος

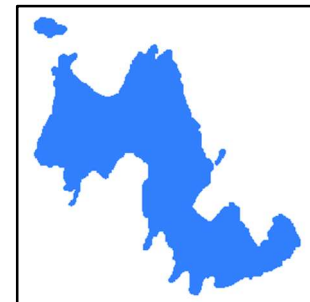
(Πληθυσμός: 780)

Η Τήλος διαθέτει πολλά αρχαιολογικά μνημεία και έχει αναπτυχθεί τουριστικά χωρίς να αλλοιώσει καθόλου την αυθεντική νησιώτικη εικόνα του νησιού. Έχει γραφικά χωριά και μαγευτικές παραλίες.

Μερικά μέρη που πρέπει κάποιος να επισκεφτεί κατά την παραμονή του στο νησί είναι το αρχαιολογικό μουσείο, το παλαιοντολογικό μουσείο, το Βυζαντινό Κάστρο, το κάστρο των Ιπποτών, το σπήλαιο Χαρκαδιού με τα απολιθωμένα οστά νάνων ελεφάντων, την εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ και την μονή του Αγίου Παντελεήμονος.

Όλο το νησί είναι ένα τεράστιο οικολογικό πάρκο, κατάλληλο για λάτρεις των ήσυχων διακοπών και του ελεύθερου κάμπινγκ.

Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του λιμανιού της Τήλου.

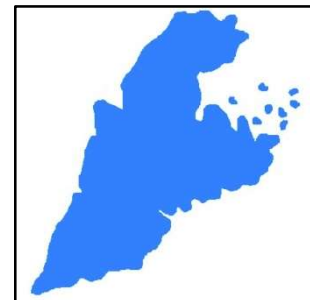

2.2.13 Καστελλόριζο (Μεγίστη)

(Πληθυσμός: 492)

Το Καστελλόριζο συνοδεύεται από μια μεγάλη ναυτική παράδοση με έντονα τα σημάδια της ναυτικής και εμπορικής ανάπτυξης που κάποτε γνώρισε. Αν και μικρό σαν νησί έχει μεγάλη ιστορία και βρίσκεται στο ανατολικότερο σημείο της Ελλάδας.

Κατά την παραμονή στο νησί αξίζει κανείς να επισκεφτεί τον Λυκιακό τάφο, τη γαλάζια σπηλιά, το νησάκι Ρω, το κάστρο των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννη, το Παλαιόκαστρο, το λαογραφικό μουσείο και το αρχαιολογικό μουσείο.

Ένα έθιμο του νησιού είναι να πέφτουν στην θάλασσα την παραμονή της γιορτής του Προφήτη Ηλία.

Το Καστελλόριζο είναι ένα εξαιρετικό μέρος για καταδύσεις, ιστιοπλοΐα, ψάρεμα και αποτελεί τον ιδανικό προορισμό για αυτούς που αναζητάνε την ηρεμία.

Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του δημοτικού αερολιμένα του Καστελλόριζου και του λιμανιού του Καστελλόριζου.

2.2.14 Χάλκη

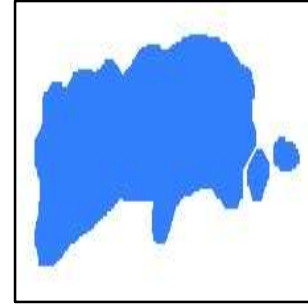
(Πληθυσμός: 478)

Η Χάλκη έχει ανακηρυχθεί "Διεθνές κέντρο ειρήνης και φιλίας νέων" και αυτό έχει ως αποτέλεσμα το νησί να το επισκέπτεται μεγάλος αριθμός νέων. Αποτελεί τον ιδανικό ταξιδιωτικό προορισμό για όσους αποφεύγουν τα πολυσύχναστα και κοσμικά τουριστικά θέρετρα.

Αξίζει κανείς να επισκεφτεί το εγκαταλελειμμένο χωριό, το εκκλησιαστικό μουσείο, το φρούριο των Ιπποτών, τη μονή Αγίου Ιωάννη Αλάργα, τη μονή Ταξιάρχη Μιχαήλ του Παλαρνιώτη και τους τρεις ανεμόμυλους.

Το νησί προσφέρεται για φυσιολατρικές διαδρομές και έχει πανέμορφες παραλίες, σε κάποιες η πρόσβαση μπορεί να γίνει με τα πόδια και σε άλλες μόνο με καΐκι.

Στη Χάλκη μπορεί κάποιος να έρθει μόνο ακτοπλοϊκός.

2.2.15 Αγαθονήσι

(Πληθυσμός: 185)

Το Αγαθονήσι περιβάλλεται από έξι βραχονησίδες:

- το Κουνελονήσι
- το Νερονήσι
- την Στρογγυλή
- την Πίτα
- το Πράσο
- το Γλάρο

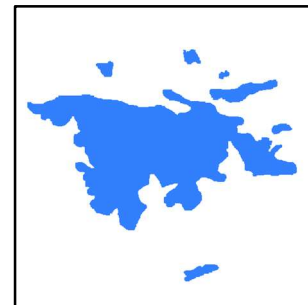
Οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με την κτηνοτροφία, τη γεωργία και την αλιεία. Τα τελευταία χρόνια με την ανάπτυξη του τουρισμού, έχει δημιουργηθεί μικρή τουριστική υποδομή με μονάδες ενοικιαζομένων δωματίων.

Στο Αγαθονήσι αξίζει κανείς να επισκεφτεί τις σπηλιές, τους Βότσους και τους Θόλους.

Οι Θόλοι είναι βυζαντινά κτίσματα που κατά πάσα πιθανότητα να ήταν μεγάλες αποθήκες συντήρησης τροφίμων. Επίσης αξίζει να επισκεφθεί τα εκκλησάκια του Αγίου Γεωργίου, του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου και της Αγίας Ειρήνης Χρυσοβαλλάντου.

Εάν κάποιος διαθέτει σκάφος μπορεί να απολαύσει το μπάνιο του στα γειτονικά νησιά. Είναι επίσης ωραίο νησί για πεζοπορία και χαλάρωση.

Στο Αγαθονήσι μπορεί κάποιος να έρθει μόνο ακτοπλοϊκός.

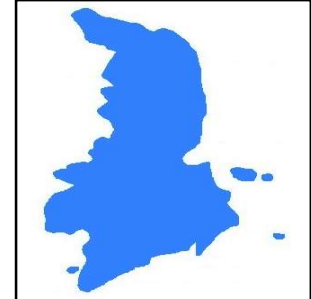

2.3 Κυκλάδες

2.3.1 Σύρος

(Πληθυσμός: 21,505)

Η Σύρος έχει πρωτεύουσά την Ερμούπολη, η οποία είναι και πρωτεύουσα της Περιφέρειας Νότιου Αιγαίου. Αναπτύχθηκε ιδιαίτερα μετά το 1826, όταν εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες από τα Ψαρά, τη Χίο, την Κρήτη και τη Μικρά Ασία. Η οικονομική της ανάπτυξη στηρίζεται στον τουρισμό, στη λειτουργία του ναυπηγείου, στην υψηλή αγροτική παραγωγή, στη παρουσία πολλών δημόσιων υπηρεσιών και στη λειτουργία του τμήματος Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Μερικά μέρη που αξίζει κάποιος να επισκεφτεί κατά την παραμονή του στο νησί είναι το αρχαιολογικό μουσείο, το βιομηχανικό μουσείο, το ιστορικό αρχείο, το μουσείο αντιγράφων Κυκλαδικής τέχνης, το μουσείο του Μάρκου Βαμβακάρη, το δημαρχείο της Ερμούπολης, το παλιό Γαλλικό νοσοκομείο, το ενυδρείο στο Κίνι και τη γυναικεία ορθόδοξη μονή της Αγίας Βαρβάρας επίσης στο Κίνι.

Στο νότιο άκρο του λιμανιού υπάρχει ένα πέτρινο εγκαταλειμμένο κτιριακό συγκρότημα, το Λοιμοκαθαρτήριο. Αρχικά χρησίμευε για καραντίνα των ταξιδιωτών που έρχονταν στο νησί, έπειτα το 19ο αιώνα χρησιμοποιήθηκε σαν φυλακή αλλά και σαν άσυλο φρενοβλαβών και κατά την Κρητική επανάσταση χρησιμοποιήθηκε σαν καταφύγιο προσφύγων.

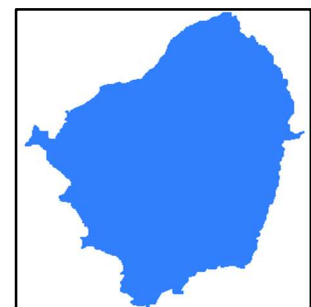
Το πιο φημισμένο προϊόν που παράγεται στο νησί είναι το συριανό λουκούμι.

Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του Κρατικού Αερολιμένα Σύρου "Δημήτριος Βικέλας" και του λιμανιού της Σύρου.

2.3.2 Νάξος

(Πληθυσμός: 17,930)

Η Νάξος είναι το μεγαλύτερο νησί των Κυκλάδων. Η σπάνια ομορφιά της και η ιδιαίτερη μορφολογία του εδάφους της την κατατάσσουν, στο μοναδικό νησί των Κυκλάδων που δεν μοιάζει με τα υπόλοιπα του νησιωτικού συμπλέγματος. Η Νάξος απέκτησε τις τελευταίες δεκαετίες τον κοσμοπολίτικο αέρα του σύγχρονου τουριστικού θέρετρου αλλά συγχρόνως διατηρεί το παραδοσιακό χρώμα της και τον λαϊκό πολιτισμό της.

Μερικά μέρη που πρέπει κάποιος να επισκεφτεί κατά την παραμονή του στο νησί είναι το αρχαιολογικό μουσείο, το ιστορικό αρχείο, το μουσείο φυσικής ιστορίας, το γεωλογικό μουσείο, το λαογραφικό μουσείο, τη βιβλιοθήκη Νικολάου Γλέζου, τα ερείπια του αρχαϊκού ναού του Απόλλωνα και το Ενετικό Κάστρο.

Το νησί είναι γεμάτο με μνημεία, κοιλάδες, ποτάμια με μικρούς καταρράκτες, ελαιώνες και αμπελώνες τα οποία δημιουργούν μαγικά τοπία και μονοπάτια αξιοθαύμαστα κατάλληλα για πεζοπορία και ποδηλασία. Ο βυθός της Νάξου είναι γεμάτος με ναύαγια, ύφαλους, βυθισμένα αεροπλάνα και μαγικές σπηλιές καθιστώντας το νησί έναν υπέροχο προορισμό για λάτρεις καταδύσεων. Με σύμμαχο το μελτέμι, το wind-surf είναι το πιο διαδεδομένο θαλάσσιο άθλημα του νησιού.

Η γραβιέρα Νάξου, το λαδότυρο, η γλυκιά μυζήθρα, το ξινόγαλα είναι μερικά από τα τοπικά προϊόντα με σήμα κατατεθέν του νησιού να είναι το λικέρ κίτρου.

Στη Νάξο μπορεί κάποιος να έρθει μέσω του Κρατικού Αερολιμένα Νάξου και του λιμανιού της Νάξου.

2.3.3 Σαντορίνη

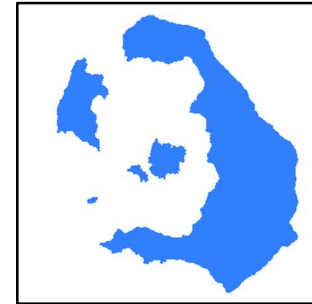
(Πληθυσμός:15,230)

Η Σαντορίνη, ή αλλιώς Θήρα ή Στρογγύλη, είναι γνωστή για το ηφαίστειο της. Είναι ιδιαίτερα τουριστικό νησί για τα φυσικά του χαρακτηριστικά και την παραδοσιακή του αρχιτεκτονική. Μια μορφή σπιτιού που συναντάμε στην Σαντορίνη είναι το υπόσκαφο, το σπίτι δηλαδή που είναι σκαμμένο μέσα στο βράχο.

Η νέα και παλαιά Καμένη, τα οινοποιεία του νησιού, το ναυτικό μουσείο, το Βενετσιάνικο Μέγαρο Γκύζη, οι ανεμόμυλοι, η Καλντέρα, το αρχαιολογικό μουσείο, το λαογραφικό μουσείο και το ηφαίστειο είναι μερικά αξιοθέατα που αξίζει κάνεις να επισκεφτεί κατά την παραμονή του στο νησί.

Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού ο δήμος Θήρας διοργανώνει την αναπαράσταση της έκρηξης του ηφαιστείου και στο χωριό του Ακρωτηρίου παρουσιάζεται η τέλεση του παραδοσιακού Σαντορινιού γάμου, δύο εκδηλώσεις που οι επισκέπτες δεν θα πρέπει να χάσουν την ευκαιρία να παραυρεθούν.

Στο νησί μπορεί κάποιος να έρθει μέσω του Κρατικού Αερολιμένα Σαντορίνης και του λιμανιού της Σαντορίνης.

2.3.4 Πάρος

(Πληθυσμός:13,715)

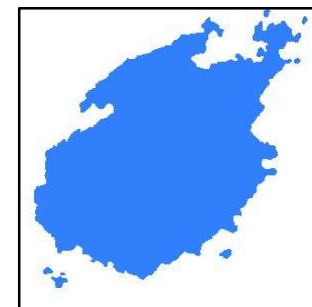
Η Πάρος είναι το τέταρτο μεγαλύτερο νησί των Κυκλάδων και ξακουστή για τα λευκά της μάρμαρα.

Ένας προορισμός όπου οι επισκέπτες μπορούν να συνδυάσουν είτε ήρεμες, οικογενειακές διακοπές είτε διακοπές με έντονη νυχτερινή ζωή και ατέλειωτη διασκέδαση. Με τα λευκά γραφικά χωριά, τα χιλιάδες μικρά ξωκλήσια, τα αρχαία μνημεία και τις εντυπωσιακές αμμόδεις παραλίες, η Πάρος αποτελεί μία από τις καλύτερες επιλογές για διακοπές.

Στη Πάρο αξίζει κανείς να επισκεφτεί τη Κοιλιάδα με τις Πεταλούδες, το Βυζαντινό μουσείο Νάουσας, το Δήλειο της Πάρου, το Ασκληπιείο, τη Παναγία Εκατονταπυλιανή, τη Μυκηναϊκή Ακρόπολη στις Κουκουναρίες, το λόφο του Κάστρου ή αλλιώς Φραγκοκάστελο, το αρχαιολογικό μουσείο της Πάρου, το Βυζαντινό μουσείο Νάουσας και τα αρχαία λατομεία.

Τα πιο φημισμένα προϊόντα που παράγει το νησί είναι η σούμα, μια ποικιλία παριανής ρακής που φτιάχνεται μόνο από τα στρόφυλα του σταφυλιού (ρώγα και χυμός) και ο ζαχαρομπακλαβάς που πρόκειται για μία διασταύρωση μπακλαβά και αμυγδαλωτού.

Τα μονοπάτια του νησιού είναι κατάλληλα για πεζοπορία και είναι διάσημη για τις θαλάσσιες δραστηριότητες που έχουν σχέση με τον άνεμο. Με τοπικά και διεθνή τουρνουά να διοργανώνονται στην Πάρο κάθε καλοκαίρι, άτομα από όλο τον κόσμο επισκέπτονται το

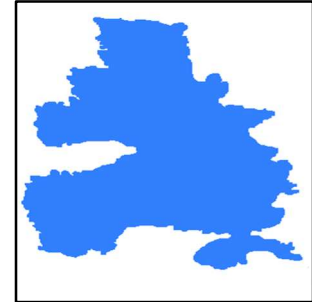
νησί με σκοπό να ασχοληθούν, να παρακολουθήσουν ή και να συμμετέχουν στα αγαπημένα τους θαλάσσια αθλήματα.

Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του Κρατικού Αερολιμένα Πάρου και του λιμανιού της Πάρου.

2.3.5 Μύκονος

(Πληθυσμός:10,110)

Η Μύκονος ήταν από τα πρώτα ελληνικά νησιά που αναπτύχθηκε τουριστικά, ονομάζεται επίσης το νησί των ανέμων. Τα σπίτια και τα στενά σοκάκια του νησιού αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα κυκλαδίτικης αρχιτεκτονικής. Οι διάσημοι ανεμόμυλοι της Μυκόνου είναι το ορόσημο του νησιού και η Μικρή Βενετία είναι μία από τις γραφικότερες γειτονιές, όπου τα σπίτια είναι κτισμένα σχεδόν μέσα στη θάλασσα.

Η Μύκονος μαζί με τη Δήλο, τη Ρήνεια και μερικές βραχονησίδες αποτελούν ενιαίο νησιωτικό σύμπλεγμα.

Πρόκειται για ένα νησί με διπλή προσωπικότητα αφού μπορεί να καλύψει τις ανάγκες για τους επισκέπτες που επιθυμούν έντονη νυχτερινή ζωή αλλά και αυτούς που επιθυμούν να ανακαλύψουν την παράδοση του τόπου.

Μερικά αξιοθέατα που δεν πρέπει να παραλείψουν οι επισκέπτες είναι το μοναστήρι της Παναγίας Τουρλιανής, η εκκλησία της Παραπορτιανής, το κάστρο, το αρχαιολογικό μουσείο, το ναυτικό μουσείο Αιγαίου, τη Καζάρμα και το φάρο του Αρμενιστή.

Ένα έθιμο της Μυκόνου που κρατάει από την αρχαιότητα είναι τα χοιροσφάγια, όπου οι ντόπιοι με το κρέας του ζώου φτιάχνουν παραδοσιακά εδέσματα, όπως η λούζα και το λουκάνικο. Άλλο ένα περιζήτητο τοπικό προϊόν είναι η κοπανιστή και τα αμυγδαλωτά.

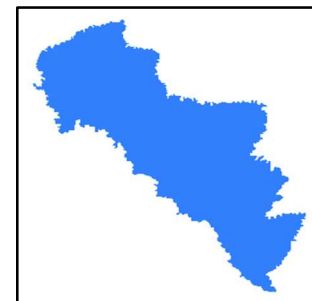
Η Μύκονος δεν ονομάστηκε τυχαία νησί των ανέμων, με τους αέριδες να μην σταματούν ποτέ γίνεται ο ιδανικός προορισμός για τους λάτρεις των θαλασσιών σπορ.

Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του Κρατικού Αερολιμένα Μυκόνου και του λιμανιού της Μυκόνου.

2.3.6 Άνδρος

(Πληθυσμός:9,221)

Η Άνδρος είναι το βορειότερο νησί των Κυκλάδων, το δεύτερο μεγαλύτερο σε μέγεθος νησί στις Κυκλάδες και με μεγάλη ναυτική παράδοση. Ξεχωρίζει για τα καταπράσινα τοπία, τα γραφικά χωριά, για το πλήθος από παραλίες για κάθε γούστο και τις πολυάριθμες πηγές που διαθέτει.

Το νησί αριθμεί πολλά μουσεία, κάστρα, πύργους, φάρους και μνημεία ιδιαίτερης ομορφιάς και ιστορικής αξίας. Το αρχαιολογικό μουσείο, το ναυτικό μουσείο, ο φάρος Τουρλίτης, η μονή Ζωοδόχου Πηγής, η πηγή Σάριζα και ο ποταμός Πιθάρα είναι μερικά αξιοθέατα που αξίζει κανείς να επισκεφτεί. Στην Άνδρο βρίσκεται και το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης το οποίο σταδιακά εμπλούτισε την συλλογή του και καθιερώθηκε ως μουσείο-σημείο αναφοράς για τα πολιτιστικά δρώμενα της χώρας μας.

Σпеσιαλιτέ του νησιού είναι η φρουτάλια, που πρόκειται για ομελέτα και περιλαμβάνει αυγά, πατάτες σε ροδέλες και παραδοσιακά ανδριώτικα λουκάνικα.

Η Άνδρος, λόγω της μικρής της απόστασης της από την Αττική και της πολυμορφίας της, είναι ιδανική για όλους και θα μπορούσε να αποτελέσει προορισμό πολιτιστικού τουρισμού αλλά και μόνο για τα μουσεία της.

Στην Άνδρο μπορεί κάποιος να έρθει μόνο ακτοπλοϊκός.

2.3.7 Τήνος (Πληθυσμός:8,636)

Η Τήνος είναι το τρίτο σε μέγεθος νησί των Κυκλάδων και οι κάτοικοι του νησιού ασχολούνται βασικά με την γεωργία, την ναυτιλία, την αλιεία και τον τουρισμό.

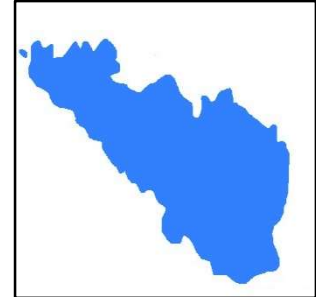
Αν και διάσημη για τον Ιερό Ναό της Παναγίας και το προσκύνημα της, το νησί της Τήνου είναι επίσης γνωστό για την μαρμαροτεχνία και έχει παράδοση στη γλυπτική. Ονομάζεται και νησί του Αιόλου, με τα δυνατά μελτέμια να δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό του.

Το αρχαιολογικό μουσείο, το μουσείο μαρμαροτεχνίας, ο βράχος του Εξωμβούργου, ο αρχαιολογικός χώρος των Κιονίων, οι ανεμόμυλοι, το σπήλαιο του Δρακόλακα και το μοναστήρι της Κυρίας των Αγγέλων είναι ένα δείγμα από τα αξιοθέατα που διαθέτει η Τήνος. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του νησιού είναι οι πολλοί και αξιοθαύμαστοι περιστεριώνες.

Το Τηνιακό τυράκι, το πέτρωμα και το ροζακί σταφύλι είναι μερικά από τα τοπικά προϊόντα.

Η Τήνος με τις αμέτρητες εκκλησίες προσελκύει ιδιαίτερα θρησκευτικό τουρισμό αλλά και περιηγητικό τουρισμό λόγω της μικρής απόστασης από την Αττική.

Στο νησί μπορεί κάποιος να έρθει μέσω του λιμανιού της Τήνου.

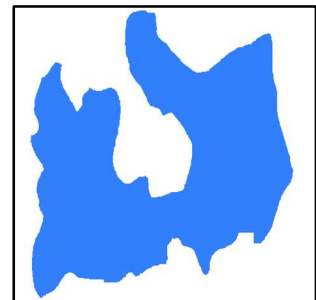
2.3.8 Μήλος (Πληθυσμός:4,977)

Η Μήλος, το νησί της Αφροδίτης, δεν έχει δάση ούτε πλούσια βλάστηση, τρεχούμενα νερά και ποτάμια έχει όμως μαγευτικές παραλίες, με αμμουδιές και καταγάλανα νερά. Είναι ένα πολύχρωμο νησί λόγω της ηφαιστειακής της προέλευσης, με τα μοναδικά λευκά, κόκκινα, κίτρινα ή μαύρα βράχια να μην υπάρχουν πουθενά αλλού στον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο.

Οι επισκέπτες αξίζει να δουν το κάστρο, τις κατακόμβες, το μεταλλευτικό μουσείο της Μήλου, το αρχαιολογικό μουσείο, τα θειωρυχεία και τις ιαματικές πηγές.

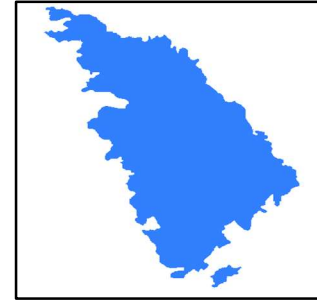
Οι λιμενικές εγκαταστάσεις της Μήλου σε συνδυασμό με την ασφάλεια που προσφέρει το φυσικό λιμάνι του νησιού, την καθιστά κατάλληλη για yachting.

Το νησί μπορεί κάποιος να το επισκεφτεί μέσω του κρατικού αερολιμένα Μήλου και του λιμανιού της Μήλου.

2.3.9 Σίφνος (Πληθυσμός:2,625)

Η Σίφνος έχει μεγάλη παράδοση στην αγγειοπλαστική και στη μαγειρική. Όλοι οι οικισμοί της Σίφνου αποτελούν αρχιτεκτονικά αξιοθέατα και πολλές εκκλησίες και μοναστήρια έχουν χαρακτηριστεί ιστορικά μνημεία. Ένα ακόμα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της αρχιτεκτονικής του νησιού είναι η ύπαρξη ενός παραδοσιακού πεζόδρομου από τον Αρτεμόνα έως την Καταβατή.

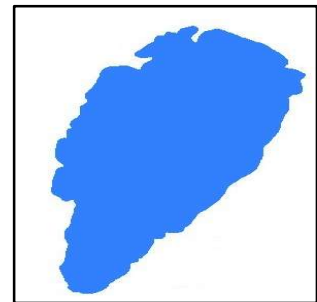

Η «πετρογολέτα» της Χρυσοπηγής είναι μια βραχώδης νησίδα αποκομμένη από τη στεριά και συνδέεται με το νησί με μικρό γεφύρι. Επάνω βρίσκεται το μοναστήρι της Παναγίας της Χρυσοπηγής, ένα από τα αξιοθέατα του νησιού. Άλλα σημεία ενδιαφέροντος στη Σίφνο είναι ο οικισμός του Κάστρου, οι αρχαίοι πύργοι, ο ναός του Αγίου Κωνσταντίνου, το λαογραφικό μουσείο του νησιού και η βιβλιοθήκη.

Η Σίφνος με το εντυπωσιακό δίκτυο μονοπατιών της και τεράστιο ιστορικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον που διαθέτει την καθιστά κατάλληλη για πολιτιστικό τουρισμό. Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του λιμανιού της Σίφνου.

2.3.10 Κέα (Πληθυσμός:2,446)

Η Κέα, η αλλιώς Τζια, εντυπωσιάζει με την πλούσια χλωρίδα, τα σπάνια είδη φυτών, τις αμέτρητες καλλιέργειες που διαθέτει και το πλήθος άγριων ζώων που φιλοξενεί. Πολλά είδη τρωκτικών, ερπετών και πτηνών βρίσκουν καταφύγιο στο νησί και τα δάση βασιλικής βελανιδιάς είναι μοναδικά στις Κυκλάδες.

Η Γιορτή των Παραμυθιών είναι ένα φεστιβάλ που διοργανώνεται κάθε Ιούλιο με στόχο να διαδοθούν και να διασωθούν οι λαϊκοί μύθοι, οι δοξασίες και η παράδοση. Με διαφορετική θεματολογία κάθε χρόνο, μέσω της αφήγησης και σε συνεργασία με παραμυθάδες, αφηγητές, μουσικούς και καλλιτέχνες από όλο τον κόσμο, το φεστιβάλ απέκτησε διεθνή φήμη.

Το Αρχαιολογικό μουσείο, το αγροτικό λαογραφικό και πολιτιστικό μουσείο, ο Λέοντας της Τζιας, το δημαρχείο στην Ιουλίδα, η αρχαία Καρθαία με το ναό του Πυθίου Απόλλωνα και το ναό της Αθηνάς είναι μερικά μέρη που πρέπει κάποιος να επισκεφτεί κατά την παραμονή του στο νησί.

Τα μονοπάτια της που είναι χτισμένα σαν πέτρινες σκάλες και διανύουν όλο το νησί, έχουν χαρακτηριστεί ως «Δίκτυο Διαδρομών Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος» και θεωρείται ιδανικό μέρος για όσους αγαπούν την πεζοπορία. Στη Κέα όλο και περισσότεροι ξενώνες προσφέρουν τη δυνατότητα να ασχοληθεί ο επισκέπτης ενεργά και δημιουργικά με αγροτικές εργασίες και φυσιολατρικές δραστηριότητες με αποτέλεσμα να αναπτυχτεί και ο αγροτουρισμός.

Τη Κέα μπορεί κάποιος να την επισκεφτεί μόνο ακτοπλοϊκός.

2.3.11 Ίος (Πληθυσμός:2,024)

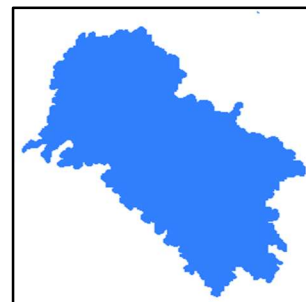
Η Ίος είναι αμφιθεατρικά κτισμένη στην πλαγιά ενός λόφου, γραφική και κατάλευκη. Μικρό νησί που ξεχωρίζει όμως για τις μεγάλες χρυσές παραλίες του, τα κρυστάλλινα νερά και τους γραφικότετους κολπίσκους. Πολλές από τις εκκλησίες της Ίου έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέες ως ιστορικά μνημεία.

Μερικά μέρη που πρέπει κάποιος να επισκεφτεί κατά την παραμονή του στο νησί είναι το αρχαιολογικό μουσείο, τον τάφο του Ομήρου, τον πετρόκτιστο Φάρο, την Αγία Ειρήνη, τη Παναγία τη Γκρεμιώτισσα και την περιοχή των ανεμόμυλων.

Η Ίος είναι γνωστή για τα τυροκομικά της προϊόντα γνωστά ως Νιώτικα τυριά.

Είναι ένα νησί που μπορεί να προσελκύσει αρχαιολογικό, θρησκευτικό και θαλάσσιο τουρισμό.

Την Ίο μπορεί κάποιος να την επισκεφτεί ακτοπλοϊκός.

2.3.12 Αμοργός (Πληθυσμός:1,971)

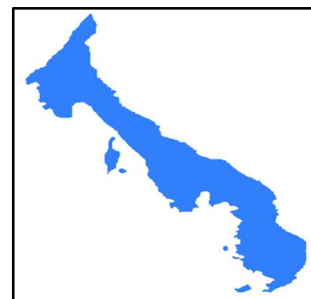
Η Αμοργός είναι το ανατολικότερο νησί των Κυκλάδων, ένα νησί με αντιθέσεις. Είναι ένα νησί απείραχτο από τον μαζικό τουρισμό και η ήπια τουριστική ανάπτυξη του, του έχει επιτρέψει να διατηρήσει το παραδοσιακό κυκλαδίτικο του χρώμα.

Η Παναγία Χοζοβιώτισσα είναι το σημαντικότερο μνημείο του νησιού και η προστάτιδα της Αμοργού. Αποτελεί ένα μοναδικό δημιούργημα της ανθρώπινης θέλησης κόντρα στα φυσικά στοιχεία, κτισμένη σε γκρεμό και ορατή μόνο από τη θάλασσα.

Όσοι βρεθούν στην Αμοργό αξίζει να επισκεφτούν την Αρχαία Μινώα, την παραλία της Αγίας Άννας με το ομώνυμο εκκλησάκι πάνω από τον κολπίσκο της, τους ανεμόμυλους, το κάστρο, το ναυάγιο, τα ον πύργο του Γαβρά με το αρχαιολογικό μουσείο και τον Άγιο Γεώργιο Βαλσαμίτη.

Η Αμοργός φημίζεται για τα σηματοδοτημένα μονοπάτια της, τα οποία καλύπτουν όλο το νησί και αποτελεί ιδανικό προορισμό για πεζοπορία.

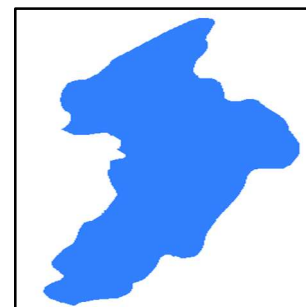
Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του λιμανιού της Αμοργού.

2.3.13 Κύθνος (Πληθυσμός:1,456)

Η Κύθνος μακριά από τον μαζικό τουρισμό σε κερδίζει με το λιτό της στυλ και την παρθένα γοητεία της. Οι ντόπιοι την αποκαλούν και Θερμιά λόγω των θερμών πηγών που υπάρχουν στο νησί.

Οι επισκέπτες αξίζει να δουν το λαογραφικό μουσείο, το Βυζαντινό μουσείο, το κάστρο της Ωριάς, την εκκλησία του Άγιου Μηνά και το Σπήλαιο Καταφύκι με τους εντυπωσιακούς σταλακτίτες και σταλαγμίτες.

Με τις παραλίες της να μαγεύουν κάθε επισκέπτη είναι ιδανικός προορισμός για όσους αναζητούν την χαλάρωση αλλά και την γνησιότητα της κυκλαδίτικης αρχιτεκτονικής. Την Κύθνο μπορεί κάποιος να την επισπευτεί ακτοπλοϊκός.

2.3.14 Σέριφος

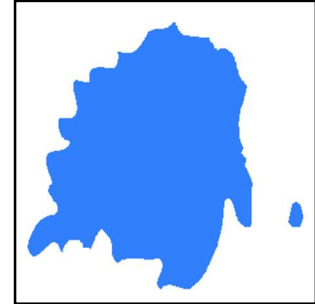
(Πληθυσμός:1,420)

Η Σέριφος είναι διάσημη για την ποικιλία των ορυκτών της και τα μεταλλεία της τα οποία ήταν και η πηγή ανάπτυξης του νησιού. Παραδοσιακοί οικισμοί, όμορφες παραλίες, γραφικά εκκλησάκια συνθέτουν την ομορφιά του νησιού.

Το Καστρομονάστηρο των Ταξιάρχων, το λαογραφικό μουσείο, το κάστρο, το θρόνο του Κύκλωπα, της Γριάς το κάστρο, τη σκάλα φόρτωσης και το Ηρώο είναι μερικά αξιοθέατα που οι επισκέπτες του νησιού αξίζει να δουν.

Παρόλο που η Σέριφος είναι μικρό νησί διαθέτει πολλές παραλίες για κάθε γούστο και με τον βυθό της να είναι μαγευτικός την καθιστά κατάλληλο προορισμό για τους λάτρεις της κατάδυσης.

Η πρόσβαση στο νησί γίνεται μέσω του λιμανιού της Σερίφου.

2.3.15 Αντίπαρος

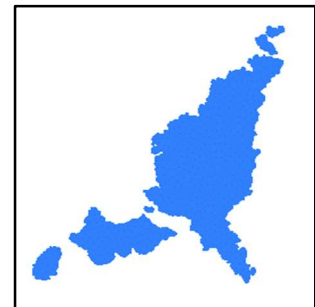
(Πληθυσμός:1,211)

Η Αντίπαρος είναι ένα μικρό βραχώδες νησί που περιβάλλεται από μικρά ακατοίκητα νησιά με μεγάλο ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον όπως το Κοιμητήρι, ο Σαλιαγκός, το Δεσποτικό και το Στρογγυλό. Η οικονομία του νησιού βασίζεται κυρίως στον τουρισμό. Παρά το μικρό μέγεθος της, η Αντίπαρος έχει πολλές παραλίες με χρυσαφένιες αμμουδιές και κρυστάλλινα νερά.

Όποιος βρεθεί στην Αντίπαρο αξίζει να επισπευτεί το ενετικό κάστρο, το ιερό του Δεσποτικού που υποθέτουν οι αρχαιολόγοι ότι είναι αφιερωμένο στον Απόλλωνα και την Άρτεμη, το σπήλαιο και το λαογραφικό μουσείο.

Σε κοντινή απόσταση από την Πάρο, η Αντίπαρος είναι ένας εξαιρετικός προορισμός για μονοήμερες εξορμήσεις και για επισκέπτες που αναζητούν την χαλάρωση και την ηρεμία.

Στην Αντίπαρο μπορεί κάποιος να έρθει μόνο ακτοπλοϊκός.

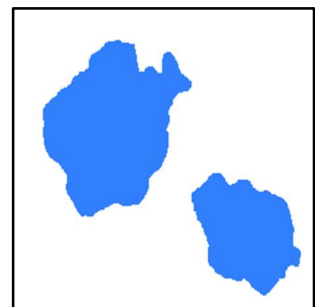

2.3.16 Κίμωλος

(Πληθυσμός:908)

Η Κίμωλος έδωσε το όνομά της στο λευκό πέτρωμα, τη γνωστή από τους μαυροπίνακες κιμωλία. Η χλωρίδα και πανίδα του νησιού είναι μοναδική, εδώ συναντάμε τη μεσογειακή φώκια, το μοναδικό είδος της οχιάς «λεμπετίνα», τη μπλε σαύρα, τον θαλασσοκόρακα, τη χρυσή κουκουβάγια, ένα σπάνιο είδος γερακιού και πολλά αποδημητικά πουλιά.

Οι Κιμωλίστες είναι μέλη εθελοντικής ομάδας του νησιού που

έχουν παρέμβει εικαστικά φτιάχνοντας ανοιχτές δανειστικές βιβλιοθήκες για τους επισκέπτες, τοποθετημένες σε κεντρικά σημεία του νησιού, από ξύλα που ξέβρασε η θάλασσα.

Όσοι βρεθούν στην Κίμωλο αξίζει να επισκευτούν την εκκλησία του Χριστού, τον ναό της Παναγίας της Οδηγήτριας, τον ναό του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου, το κάστρο, το μουσείο, το πέτρινο μανιτάρι και την αρχαία βυθισμένη πόλη. Τα Σύρματα είναι το πιο διάσημο αξιοθέατο στην Κίμωλο, πρόκειται για σπηλιές μέσα στον βράχο με πολύχρωμες πόρτες όπου οι κάτοικοι ρυμουλκούν και φυλάσσουν τις βάρκες τους το χειμώνα.

Το νησί βρίσκεται εκτός του τουριστικού ρεύματος και συστήνεται για ήσυχες διακοπές. Στη Κίμωλο μπορεί κάποιος να έρθει μόνο ακτοπλοϊκός.

2.3.17 Φολέγανδρος

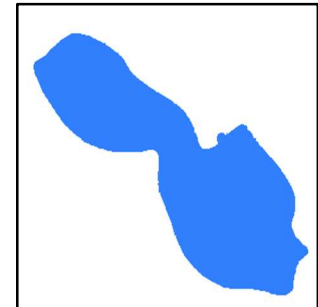
(Πληθυσμός:765)

Η Φολέγανδρος είναι βραχώδες και άγονο νησί με το μεγαλύτερο του μέρος να είναι προστατευόμενος βιότοπος. Η ήπια τουριστική της ανάπτυξη επέτρεψε στο νησί να διατηρήσει το χαρακτήρα και τη φυσιογνωμία του αναπτύσσοντας παράλληλα σύγχρονες υποδομές και οργανωμένες τουριστικές υπηρεσίες.

Μερικά αξιοθέατα που δεν πρέπει να παραλείψουν οι επισκέπτες του νησιού είναι το κάστρο, το λαογραφικό μουσείο, το φάρο της Ασπρόπουντας, τη Χρυσοσπηλιά, τη Παναγία που είναι μια εκκλησία κτισμένη πάνω στο βράχο του νησιού αφιερωμένη στη Κοίμηση της Θεοτόκου, το Οικομουσείο και τη σπηλιά Γεωργίτση.

Τα Ματσάτα είναι το παραδοσιακό φαγητό της Φολέγανδρου και πρόκειται για χειροποίητα ζυμαρικά, τα οποία ξεχωρίζουν για τη γεύση τους και η Καρπουζένια είναι πίτα φτιαγμένη με καρπούζι, μέλι και σουσάμι.

Στη Φολέγανδρο μπορεί κάποιος να έρθει μόνο ακτοπλοϊκός.

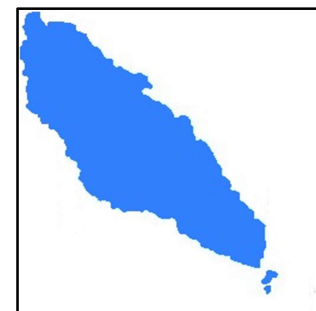
2.3.18 Σίκινος

(Πληθυσμός:273)

Η Σίκινος είναι ένα από τα μικρότερα νησιά των Κυκλάδων γεμάτη μονοπάτια, φαράγγια και γραφικά σοκάκια. Με τη πέτρα και το άσπρο μπλε να κυριαρχούν στο νησί είναι ιδανικός προορισμός για όσους θέλουν να περάσουν ήρεμες και χαλαρωτικές διακοπές.

Η εκκλησία της Παντάνασσας, το μοναστήρι της Ζωοδόχου Πηγής, το λαογραφικό μουσείο, η Επισκοπή με τα ερείπια του ναού του Πυθίου Απόλλωνα και την εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου είναι μερικά μέρη που πρέπει κάποιος να επισκεφτεί κατά την παραμονή του στο νησί.

Τη Σίκινο μπορεί κάποιος να την επισκευτεί μέσω του λιμανιού της.

Κεφάλαιο 3: Ανάπτυξη του τουρισμού

3.1 Τουριστική ανάπτυξη

Κατά τον Butler (1980) η ανάπτυξη του τουρισμού έχει έξι εξελικτικά στάδια:

- 1ο. Η εξερεύνηση. Μικροί αριθμοί τουριστών αποφασίζουν να επισκεφτούν ένα μέρος.
- 2ο. Η ενασχόληση. Η εμφάνιση μικρών εγκαταστάσεων ή επιχειρήσεων είναι τα πρώτα σημάδια ότι ο προορισμός εισέρχεται στο στάδιο της ενασχόλησης.
- 3ο. Η ανάπτυξη. Εκτεταμένη ανοικοδόμηση εγκαταστάσεων είτε για την πρόσφορα διάφορων δραστηριοτήτων στους τουρίστες είτε για την εξυπηρέτηση των αναγκών τους. Αυτό το στάδιο είναι σημαντικό για την διερεύνηση των επιδράσεων που υπάρχουν από την τουριστική ανάπτυξη.
- 4ο. Η σταθεροποίηση. Ο προορισμός μπαίνει στο στάδιο της σταθεροποίησης όταν η αρχική μαζική εισροή αρχίζει να σταθεροποιείται.
- 5ο. Η στασιμότητα. Καθώς η εισροή τουριστών μειώνεται μέχρι το σημείο όπου δεν σημειώνεται αύξηση στις νέες αφίξεις, ο προορισμός εισέρχεται στο στάδιο της στασιμότητας. Στην περίπτωση αυτή ή η δυναμικότητα έχει φτάσει στα ανώτερα όρια της ή έχει μειωθεί το ενδιαφέρον των τουριστών.
- 6ο. Η παρακμή ή η ανανέωση. Τώρα ο προορισμός έχει δυο επιλογές. Μπορεί να εισέλθει στο στάδιο της παρακμής όπου οι τουρίστες θα κινηθούν σε νεότερους και πιο ελκυστικούς προορισμούς ή να αρχίσει μια περίοδος ανανέωσης.

3.2 Ανάπτυξη των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Ανάπτυξη των Ε.Ε.Μ.Τ.)

Όπως κάθε ανάπτυξη έτσι και οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού επηρεάζουν οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά τις περιοχές όπου αναπτύσσεται.

Οι βασικές επιρροές που έχει η ανάπτυξη των Ε.Ε.Μ.Τ είναι:

- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας που συχνά είναι απαραίτητη η εξειδικευμένη εργασία.
- Αναπτύχθηκαν τουριστικές υποδομές για την κάλυψη των ειδικών αναγκών.
- Η τουριστική δραστηριότητα συνδέθηκε με άλλους κλάδους της τοπικής οικονομίας.
- Περιορισμός του μιμητισμού και οι σχέσεις τουρίστα και ντόπιου πιο ισορροπημένες.
- Έγινε μια γεωγραφική ανακατανομή των τουριστικών ροών.
- Επιμηκύνθηκε η τουριστική περίοδος.
- Αναδείχθηκαν μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- Ευαισθητοποιήθηκαν κάτοικοι, φορείς αλλά και τουρίστες για την διαφύλαξη του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος.

3.3 Ανάπτυξη στις περιφέρειες

Κατά τον Gunn (1988) δώδεκα είναι τα βασικά στοιχεία που απαιτούνται για την τουριστική ανάπτυξη στις περιφέρειες:

- Φυσικοί πόροι.
- Πολιτιστικοί πόροι.
- Βιώσιμες κοινότητες εξυπηρέτησης.
- Πρόσβαση.
- Αγορές.
- Ευνοϊκή εικόνα ανάπτυξης.
- Τοπική αποδοχή του τουρισμού.
- Ευνοϊκή κυβερνητικοί έλεγχοι.
- Διαθεσιμότητα γης για ανάπτυξη.
- Διαθεσιμότητα επιχειρηματιών και διευθυντών.
- Διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού.
- Διαθεσιμότητα κεφαλαίων.

3.4 Βιώσιμη ανάπτυξη

Βιώσιμη ανάπτυξη, όπως ορίστηκε στην αναφορά Brundtland, είναι η ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες της παρούσας γενιάς, χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες.

Στον τομέα του τουρισμού, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (Π.Ο.Τ) το 2001 όρισε τον βιώσιμο τουρισμό ως την ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες των σημερινών τουριστών και των περιοχών υποδοχής, προστατεύοντας παράλληλα και ενισχύοντας τις ευκαιρίες για το μέλλον. Θεωρείται ότι οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο ώστε οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες να μπορούν να ικανοποιηθούν διατηρώντας ταυτόχρονα την πολιτιστική ακεραιότητα, τις βασικές οικολογικές διαδικασίες, τη βιολογική ποικιλότητα και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής.

Στην ιστοσελίδα του Π.Ο.Τ παρατηρούμε ως βιώσιμη ανάπτυξη για τον τουρισμό να ορίζεται ο τουρισμός που λαμβάνει πλήρως υπόψη τις τρέχουσες και μελλοντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του, καλύπτοντας τις ανάγκες των επισκεπτών, της βιομηχανίας, του περιβάλλοντος και των κοινοτήτων υποδοχής.

3.5 Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα (Τ.Φ.Ι.)

Η τουριστική φέρουσα ικανότητα αναδεικνύει την αναγκαιότητα καθορισμού ορίων. Η μεγίστη χρήση ενός τόπου δεν πρέπει:

- να προκαλεί αρνητικές επιπτώσεις στους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους.
- να μειώνει την ικανοποίηση του επισκέπτη.
- να ασκεί αρνητικές επιπτώσεις στην τοπική κοινωνία, οικονομία και πολιτισμό.

Η τουριστική φέρουσα ικανότητα διακρίνεται σε:

- Φυσική φέρουσα ικανότητα που αφορά τους περιορισμούς που θέτει ο ίδιος ο χώρος όπως είναι η έκταση του προορισμού, οι διαθέσιμοι δρόμοι, η επάρκεια του δικτύου αποχέτευσης, ο αριθμός των σκαφών που μπορεί να δεχτεί μια μαρίνα κ.α.

- Οικολογική φέρουσα ικανότητα που αφορά τους περιορισμούς που τίθενται από την αναγκαιότητα διατήρησης των φυσικών πόρων, χαρακτηριστικών και λειτουργιών των οικοσυστημάτων.
- Οικονομική φέρουσα ικανότητα που αφορά την διατήρηση μιας ισορροπημένης οικονομίας στον τόπο.
- Κοινωνική φέρουσα ικανότητα που αφορά τον αριθμό επισκεπτών που μπορεί να δεχτεί ένας προορισμός χωρίς να αλλοιωθεί η κοινωνική ταυτότητα και χωρίς να προκληθεί ενόχληση στους μόνιμους κατοίκους.
- Ψυχολογική φέρουσα ικανότητα που αφορά την ανοχή των τουριστών στον συνωστισμό.

Κεφάλαιο 4: Τουριστική ανάπτυξη στο Νότιο Αιγαίο 2005-2018

4.1 Στατιστικά ξενοδοχείων

Σε αυτό το υποκεφάλαιο παραθέτονται στοιχεία για τον αριθμό των ξενοδοχείων που λειτουργούν την περίοδο 2004 έως 2018 και τις διαθέσιμες κλίνες στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Θα προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε την ανάπτυξη τους με βάση τις ετήσιες στατιστικές που παραθέτει το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος στην ιστοσελίδα του.

4.1.1 Ξενοδοχειακές μονάδες

Στον πίνακα 2 θα παρατηρήσουμε μια συνεχόμενη αύξηση των ξενοδοχειακών μονάδων στη περιφέρεια με το έτος 2009 να έρχεται πρώτο με ποσοστιαία μεταβολή 2,22%. Με εξαίρεση τα έτη 2007, 2015 και 2016 όπου οι λειτουργικές ξενοδοχειακές μονάδες μειώνονται, τα υπόλοιπα έτη παρατηρούμε την εμφάνιση καινούριων υποδομών φιλοξενίας.

Η εμφάνιση υποδομών στον κλάδο της φιλοξενίας δηλώνει ευκαιρίες επένδυσης στον κλάδο του τουρισμού και συνεπάγεται νέες θέσεις εργασίας και αύξηση της τοπικής αλλά και εθνικής οικονομίας.

Πίνακας 2: Ξενοδοχειακές μονάδες Νοτίου Αιγαίου 2004-2018

Έτος	Ξενοδοχειακές μονάδες	Ποσοστιαία μεταβολή
2004	1.876	
2005	1.897	1,12%
2006	1.927	1,58%
2007	1.914	-0,67%
2008	1.937	1,20%
2009	1.985	2,48%
2010	2.029	2,22%
2011	2.052	1,13%
2012	2.059	0,34%
2013	2.073	0,68%
2014	2.082	0,43%
2015	2.076	-0,29%
2016	2.068	-0,39%
2017	2.097	1,40%
2018	2.120	1,10%

Πηγή: <https://www.grhotels.gr/category/epicheirimatiki-enimerosi/statistika/dynamikotites/>

4.1.2 Διαθέσιμες κλίνες

Στον πίνακα 3 βλέπουμε τις διαθέσιμες κλίνες στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Ενώ το 2009 υπήρξε αύξηση στις υποδομές φιλοξενίας παρατηρούμε μια σημαντική πτώση του ύψους 8,91% στον αριθμό κλινών. Αυτό μπορεί να οφείλεται στην αναβάθμιση των παροχών στα δωμάτια φιλοξενίας ή στην κατ' ανάγκη αφαίρεσης κλινών με στόχο την αναβάθμιση του τύπου δωματίου.

Οι θετικές μεταβολές στον πίνακα δηλώνουν την αύξηση προσφοράς διαθέσιμων κλινών που έχει προκύψει από την αύξηση της ζήτησης στην αγορά.

Πίνακας 3: Διαθέσιμες κλίνες στο Νότιο Αιγαίο 2004-2018

Έτος	Διαθέσιμες κλίνες	Ποσοστιαία μεταβολή
2004	152.448	
2005	156.106	2,40%
2006	161.768	3,63%
2007	162.856	0,67%
2008	165.698	1,75%
2009	150.935	-8,91%
2010	183.343	21,47%
2011	187.734	2,39%
2012	190.039	1,23%
2013	192.826	1,47%
2014	194.423	0,83%
2015	195.648	0,63%
2016	195.247	-0,20%
2017	205.073	5,03%
2018	216.954	5,79%

Πηγή: <https://www.grhotels.gr/category/epicheirimatiki-enimerosi/statistika/dynamikotites/>

4.2 Στατιστικά αεροδρομίου

Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιάσουμε την επιβατική και εναέρια κίνηση από 7 αεροδρόμια της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Τα αεροδρόμια που επιλέξαμε είναι της Ρόδου, της Κω, της Καρπάθου, της Νάξου, της Σαντορίνης, της Πάρου και της Μυκόνου. Η επιλογή των αεροδρομίων έγινε με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία για τον εισερχόμενο τουρισμό ώστε να πλησιάσουμε όσο τον δυνατόν γίνεται στην πραγματικότητα.

Στις στατιστικές που παρουσιάζει η Υπηρεσία Πολίτικης Αεροπορίας στη ιστοσελίδα της προκύπτουν οι παρακάτω πίνακες.

4.2.1 Επιβατική κίνηση

Στον πίνακα 4 αναγράφονται οι αφίξεις επιβατών από τα επιλεγμένα αεροδρόμια, το σύνολο αφίξεων ανά έτος και η ποσοστιαία μεταβολή τους.

Σε γενικές γραμμές βλέπουμε μια συνεχόμενη αύξηση στις αφίξεις επιβατών με εξαίρεση τα έτη 2008, 2009 και 2012 με το τελευταίο να σημειώνει την μεγαλύτερη μείωση με 6,30%.

Η αύξηση του επιβατικού κοινού δηλώνει ότι το Νότιο Αιγαίο επιλέγεται όλο και από περισσότερους ως προορισμός και το 2011 παρατηρούμε αύξηση κατά 15,42%.

Πίνακας 4: Επιβατική κίνηση στο Νότιο Αιγαίο 2004-2018

Έτος	Ρόδος	Κως	Κάρπαθος	Νάξος	Σαντορίνη	Πάρος	Μύκονος	Σύνολο αφίξεων	Ποσοστιαία μεταβολή
2004	1.526.621	747.597	75.175	12.378	264.730	17.413	167.235	2.811.149	
2005	1.586.034	725.995	86.654	14.878	295.425	18.903	184.568	2.912.457	3,60%
2006	1.738.164	781.879	80.447	13.476	326.013	20.995	197.676	3.158.650	8,45%
2007	1.806.781	814.419	88.841	13.075	359.284	21.079	211.591	3.315.070	4,95%
2008	1.771.216	803.072	77.307	13.039	347.822	19.226	207.179	3.238.861	-2,30%
2009	1.723.439	753.291	82.050	12.224	331.310	17.959	211.424	3.131.697	-3,31%
2010	1.786.215	809.105	79.368	10.878	343.299	20.532	211.355	3.260.752	4,12%
2011	2.066.923	959.308	89.890	12.273	375.635	22.205	237.269	3.763.503	15,42%
2012	1.901.478	896.172	84.287	10.437	367.057	20.417	246.385	3.526.233	-6,30%
2013	2.095.200	1.011.557	83.463	10.817	429.827	21.475	287.970	3.940.309	11,74%
2014	2.266.577	1.102.632	101.304	15.109	562.639	24.259	385.655	4.458.175	13,14%
2015	2.280.405	1.068.073	111.147	20.936	717.968	27.218	429.775	4.655.522	4,43%
2016	2.466.812	949.707	110.021	16.537	823.415	37.872	491.805	4.896.169	5,17%
2017	2.654.881	1.162.898	111.297	26.697	915.720	75.098	578.860	5.525.451	12,85%
2018	2.662.093	1.249.631	122.054	41.454	1.047.894	96.049	658.939	5.878.114	6,38%

Πηγή: <http://www.ypa.gr/our-airports>

4.2.2 Κίνηση αεροπλάνων

Στον πίνακα 5 εμφανίζεται η κίνηση των αεροσκαφών στα επιλεγμένα αεροδρόμια, το σύνολο που προκύπτει και η ποσοστιαία μεταβολή της κίνησης ανά έτος. Οι αριθμοί που αναγράφονται αντιστοιχούν στις αφίξεις και στις αναχωρήσεις των αεροσκαφών από τα αεροδρόμια.

Το 2005, 2008, 2009 και 2012 βλέπουμε μείωση στην εναέρια κίνηση αλλά το έτος 2014 συναντάμε την μεγαλύτερη αύξηση σε αεροπλάνα που είναι 12,36%.

Η αύξηση της κίνησης των αεροπλάνων δείχνουν είτε την πραγματοποίηση περισσότερων δρομολογίων από υπάρχουσες εταιρίες με στόχο να καλύψουν την αυξανόμενη ζήτηση για μετακίνηση είτε ότι νέες αεροπορικές εταιρίες εμφανίζονται στην αγορά. Και στις δυο περιπτώσεις υπάρχει βελτίωση στην εναέρια συγκοινωνία του Νότιου Αιγαίου και βλέπουμε τις αεροπορικές εταιρίες να επενδύουν στην περιφέρεια.

Πίνακας 5: Κίνηση αεροπλάνων στο Νότιο Αιγαίο 2004-2018

Έτος	Ρόδος	Κως	Κάρπαθος	Νάξος	Σαντορίνη	Πάρος	Μύκονος	Σύνολο αεροσκαφών	Ποσοστιαία μεταβολή
2004	29.026	13.610	4.074	878	7.070	1.651	6.654	62.963	
2005	28.444	12.448	4.106	870	7.432	1.558	6.464	61.322	-2,61%
2006	30.742	13.694	3.752	886	8.344	1.641	6.466	65.525	6,85%
2007	32.776	14.524	3.588	884	8.966	1.651	6.874	69.263	5,70%
2008	32.490	14.724	3.310	832	8.446	1.434	6.538	67.774	-2,15%
2009	31.680	13.560	3.382	836	8.348	1.526	6.562	65.894	-2,77%
2010	31.558	14.872	3.382	800	7.914	1.800	6.142	66.468	0,87%
2011	34.662	16.732	3.628	910	8.002	1.914	5.918	71.766	7,97%
2012	30.896	14.972	3.694	852	7.442	2.232	6.000	66.088	-7,91%
2013	32.624	16.516	3.658	858	8.142	2.220	6.880	70.898	7,28%
2014	35.006	17.522	3.962	1.050	10.466	2.226	9.428	79.660	12,36%
2015	34.434	17.018	4.162	1.418	12.576	2.266	10.128	82.002	2,94%
2016	36.164	15.072	4.032	1.210	14.084	2.164	11.928	84.654	3,23%
2017	35.470	16.865	3.350	1.756	15.363	3.224	10.839	86.867	2,61%
2018	34.673	18.422	3.592	2.476	18.064	3.704	12.276	93.207	7,30%

Πηγή: <http://www.ypa.gr/our-airports>

Κεφάλαιο 5: Επιπτώσεις του τουρισμού

5.1 Συνέπειες του τουρισμού

Η εμφάνιση του τουρισμού έχει προκαλέσει σημαντικές αλλαγές στην οικονομία, στον πολιτισμό, στη κοινωνία και στο περιβάλλον όπου αναπτύσσεται. Όλες οι δραστηριότητες που έχουν ως στόχο την εκπλήρωση των αναγκών του τουρισμού, δημιουργούν θετικές και αρνητικές συνέπειες στις περιοχές και στους ανθρώπους.

5.2 Οικονομικές συνέπειες

Μαζί με τον τουρισμό έκανε την εμφάνιση του και το συνάλλαγμα το οποίο συνέβαλλε στην εθνική οικονομία του κράτους. Επίσης η αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας επέφερε έσοδα στο δημόσιο μέσω των φόρων και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας προσέφερε ευκαιρίες απασχόλησης και σε πολλές περιπτώσεις λειτούργησε ως προσθετό εισόδημα.

Από την άλλη, έχουν κάνει την εμφάνιση τους αρνητικά φαινόμενα όπως η αύξηση του κόστους ζωής στις ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές, η κερδοσκοπική διάθεση ορισμένων ντόπιων σε βάρος τουριστών και δυσκολίες στον φορολογικό έλεγχο με αποτέλεσμα το κράτος να χάνει έσοδα από την φοροδιαφυγή.

Πίνακας 6: Οικονομικές συνέπειες

Θετικές Συνέπειες	Αρνητικές Συνέπειες
Αύξηση εσόδων κράτους	Παραοικονομικές επιπτώσεις
Τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας	Οικονομική εκμετάλλευση-Κερδοσκοπία
Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας	Υπερβολικές Οικονομικές προσδοκίες
Δημιουργία τουριστικών υποδομών	Αύξηση κόστους ζωής

5.3 Κοινωνικές και Πολιτιστικές συνέπειες

Ο τουρισμός δημιούργησε νέα επαγγέλματα και το γεγονός αυτό επέτρεψε στους ντόπιους να παραμείνουν στη περιοχή τους για εργασία. Επιπλέον βελτιώθηκαν έργα υποδομής, οι παροχές ρεύματος και νερού καθώς και τα μέσα προσέγγισης της περιοχής. Από την άλλη η παροχή υπηρεσιών έγινε πιο απρόσωπη και ψυχρή, η αυξημένη ζήτηση και πρόσφορα προϊόντων υποβάθμισε την ποιότητα τους ενώ η εργασία υπερεντατικοποιήθηκε την περίοδο που η περιοχή δέχεται τουρισμό.

Ο τουρισμός έφερε σε επαφή διαφορετικούς πολιτισμούς με όλα τα θετικά που συνεπάγεται αυτή η αλληλεπίδραση παράλληλα, όμως, εμφανίστηκε ο μιμητισμός και η ξενοφοβία. Η ανάγκη των ντόπιων να επικοινωνήσουν με τους τουρίστες τους ώθησε στην

εκμάθηση ξένων γλωσσών αλλά σε μερικές περιπτώσεις αυτό δεν είναι αρκετό για τη εξυπηρέτηση των αναγκών των τουριστών με αποτέλεσμα να αναζητείται εξειδικευμένο προσωπικό από άλλες περιοχές. Επιπλέον, οι νέοι εγκαταλείπουν τα παραγωγικά επαγγέλματα όπως είναι η υλοτομία, η αλιεία η κτηνοτροφία και η καλλιέργεια αναζητώντας το γρήγορο κέρδος που προσφέρουν τα τουριστικά επαγγέλματα. Παράλληλα, όμως, οι τουρίστες αναζητούν παραδοσιακά αντικείμενα με αποτέλεσμα την επανεμφάνιση ξεχασμένων τεχνών όπως είναι η παράγωγή πήλινων αγγείων και υφαντών.

Γενικότερα, ο ρυθμός ζωής των κάτοικων και η ηρεμία του φυσικού τοπιού διαταράσσεται κατά την περίοδο της τουριστικής κίνησης αλλά αναμφισβήτητα οι τουριστικές περιοχές επωφελούνται από τα μέτρα που λαμβάνει το κράτος για παράδειγμα για το στεγαστικό πρόβλημα και για την ιατρική περίθαλψη ασθενών καθώς και για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε περιοχής. Ακόμα και σε αυτόν τον τομέα όμως είναι εμφανής η αντιφατικότητα των συνεπειών καθώς οι αρμόδιοι φορείς προσπαθούν να προστατεύσουν την τοπική αρχιτεκτονική αλλά η δημιουργία νέων δομών επηρεασμένες από άλλους πολιτισμούς κάνει το έργο τους πιο δύσκολο

Πίνακας 7: Κοινωνικές και πολιτιστικές συνέπειες

Θετικές συνέπειες	Αρνητικές συνέπειες
Αναδιοργάνωση επαγγελματικού πλαισίου	Βιομηχανοποίηση εξυπηρέτησης
Ποιοτική αναβάθμιση περιοχής	Υποβάθμιση ποιότητας αγαθών
Αποφυγή αστικοποίησης	Εντατικότερη εργασία και υποαπασχόληση
Λήψη μέτρων κοινωνικής πρόνοιας	Διατάραξη ρυθμού ζωής
Ανανέωση κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής	Μιμητισμός και ξενοφοβία
Προστασία και διατήρηση πολιτιστικής κληρονομιάς	Διαταραχή ηρεμίας φυσικού τοπιού
Στροφή σε ξεχασμένα επαγγέλματα	Εγκατάλειψη παραγωγικών ασχολιών
Εκμάθηση και χρήση ξένων γλωσσών	Εισαγωγή εργατικού πληθυσμού
Διατήρηση της τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής	Αλλοίωση τοπικής αρχιτεκτονικής

5.4 Περιβαλλοντικές συνέπειες

Το φυσικό περιβάλλον ασφαλώς δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο από μία τόσο έντονη ανθρώπινη δραστηριότητα όπως ο τουρισμός. Διάφορες ανάγκες που συμβαδίζουν με τον τουρισμό θέτουν σε κίνδυνο το φυσικό τοπίο. Για παράδειγμα η συνεχής αναζήτηση νέων χώρων με σκοπό την κατασκευή τουριστικών εγκαταστάσεων και η δημιουργία ή η συντήρηση οδικών δικτύων συχνά προκαλεί την αποψίλωση δασικών εκτάσεων. Η αύξηση της εναέριας κίνησης και της θαλάσσιας συμβάλλουν στην ρύπανση του αέρα και των υδάτων αντίστοιχα ενώ οι ελλιπείς αποχετευτικές υποδομές στις ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις και η απρόσκοπτη ρίψη απορριμμάτων σε ύπαιθρο, λίμνες, ποτάμια και θάλασσες μολύνουν το έδαφος και τους υδάτινους πόρους. Η φωτορύπανση και ηχορύπανση διαταράσσουν τη ζωή της τοπικής πανίδας και η μαζική έλευση τουριστών σε ορισμένες περιοχές ξεπερνάει τις δυνατότητες των δήμων στην αποκομιδή απορριμμάτων. Σίγουρα επιβαρυντικός παράγοντας για το τοπικό περιβάλλον είναι και η απερισκεψία ορισμένων τουριστών, χωρίς οικολογική συνείδηση που συμπεριφέρονται χωρίς κανένα σεβασμό προς το περιβάλλον που τους φιλοξενεί.

Κεφάλαιο 6: Προβλήματα στην τουριστική δραστηριότητα

6.1 Γεγονότα που επηρέασαν τον τουρισμό στην Ελλάδα

6.1.1 Πολιτική

Από το 2005 έως 2007 η τουριστική κίνηση έχει μια ανοδική πορεία με κινητήρια δύναμη να αποτελεί η πραγματοποίηση των Ολυμπιακών αγώνων στην Αθήνα το 2004. Η τελετή αυτή προέβαλε την Ελλάδα ως ασφαλή τουριστικό προορισμό και προσέλκυσε περισσότερο κοινό.

Το 2007 και 2008 ξεκινάει μια διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση με τράπεζες να κινδυνεύουν να καταρρεύσουν, η ρευστότητα να έχει παγώσει και η επενδυτική δραστηριότητα να έχει μειωθεί παγκοσμίως.

Το 2009 ακλούθησε η οικονομική κρίση στην Ελλάδα. Το 2008 και 2009 είναι τα έτη όπου η επιβατική αλλά και η εναέρια κίνηση μειώνονται τονίζοντας την επιφυλακτικότητα των τουριστών για ταξίδι με την διεθνή οικονομία να είναι αμφίβολη και η ελάττωση δρομολογίων να ανταποκρίνεται στην χαμηλή ζήτηση.

Το 2010 η Ελλάδα δανείζεται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.) και ξεκάνει μια περίοδο λιτότητας για τη χώρα με την εφαρμογή μνημονίων. Το 2010 και 2011 παρατηρείται αύξηση στον εισερχόμενο τουρισμό σε αντίθεση με τον εγχώριο που συνεχίζει την πτωτική του πορεία μέχρι και το 2012.

Το 2012 επικρατεί στην Ελλάδα μια πολιτική αστάθεια η οποία επηρέασε τον τουρισμό περισσότερο από κάθε άλλο έτος. Για πολλούς η Ελλάδα δεν ήταν ασφαλής τουριστικός προορισμός ούτε η κατάλληλη χώρα για επιχειρηματικές επενδύσεις μέχρι να σταθεροποιηθεί η κυβέρνηση της.

Από 2013 μέχρι το 2018 η τουριστική δραστηριότητα έχει ανοδική πορεία και η Ελλάδα φαίνεται να επανέρχεται στις προτιμήσεις των ταξιδιωτών.

Η εφαρμογή των capital control από την ελληνική κυβέρνηση το 2015 δεν επηρέασε την προσέλευση τουριστών αλλά περιόρισε σημαντικά την ρευστότητα των επιχειρήσεων.

6.1.2 Πτώχευσεις

Πτώχευση είναι η νομική κατάσταση που μεταπίπτει ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο, μια επιχείρηση ή μια εταιρία με εμπορική δραστηριότητα όταν δεν είναι ικανό να εκπληρώσει το σύνολο των οικονομικών του υποχρεώσεων σε μορφή μονιμότητας.

Το Σεπτέμβριο του 2004 το βρετανικό πρακτορείο Golden Sun Holidays Limited δήλωσε πτώχευση με χιλιάδες τουρίστες να βρίσκονται εγκλωβισμένοι σε Ρόδο και Κω, κύρια νησιά δραστηριοποίησης της και τα χρέη να είναι εκατομμύρια προς τις επιχειρήσεις.

Το Σεπτέμβριο του 2008 δηλώνει πτώχευση η XL Leisure Group με έδρα την Βρετανία αφήνοντας πίσω τις εκατομμύρια χρέος σε μικροεπιχειρηματίες και ανάστατους τουρίστες.

Τον Αύγουστο του 2014 ξεκινά ένα ντόμινο πτωχεύσεων ρωσικών τουριστικών πρακτορείων δημιουργώντας πανικό στην τουριστική αγορά της Ελλάδος και σχεδόν σε όλη την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Μέσα στο χρονικό διάστημα δύο μηνών κατέρρευσαν δεκατρία ρωσικά πρακτορεία με πλήθος τουριστών να μένει ακάλυπτος και τα χρέη σε επιχειρήσεις να είναι ανυπολόγιστα.

Τον Ιούλιο του 2016 το διαδικτυακό ταξιδιωτικό πρακτορείο Low Cost Travel Group σε Βρετανία και Γερμανία κλείνει αφήνοντας εκατοντάδες χιλιάδες ευρώ χρέη σε τουριστικές επιχειρήσεις και δημιουργώντας μεγάλη σύγχυση στους ταξιδιώτες.

Τον Οκτώβριο του 2017 εμπίπτει σε χρεωκοπία η βρετανική αεροπορική εταιρία Monarch Airlines με χιλιάδες τουρίστες να περιμένουν τον επαναπατρισμό τους.

6.1.3 Μεταναστευτικό του 2015

Το καλοκαίρι του 2015 τα νησιά του Αιγαίου δέχθηκαν ένα πρωτοφανές κύμα προσφύγων και μεταναστών. Σχεδόν όλα τα νησιά της Δωδεκανήσου δέχονται μεταναστευτικές ροές από τα παράλια της Τουρκίας ακόμα και στις πιο δύσβατες ακτές των νησιών.

Στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου τα σοβαρότερα προβλήματα εντοπίζονται κυρίως στη Κω και στη Λέρο με ομάδες μεταναστών και προσφύγων να καταλαμβάνουν κεντρικά πάρκα της πόλης αφού δεν υπάρχουν υποδομές για την προσωρινή φιλοξενία τους. Η κατάσταση κρίνεται προβληματική και με την υποστελέχωση των τοπικών υπηρεσιών να κάνει το πρόβλημα πιο έντονο.

Το ζήτημα απασχολούσε καθημερινά και τον διεθνή τύπο διαμορφώνοντας μια αρνητική εικόνα για τα ελληνικά νησιά η οποία δεν αντιπροσώπευε την πραγματικότητα σε μεγάλο βαθμό.

Το φαινόμενο αυτό είχε αρνητικές επιπτώσεις στον τουρισμό των νησιών με την Ένωση Ξενοδόχων Κω να παρατηρεί ακυρώσεις σε προγραμματισμένα συνέδρια, πτώση στις προσεγγίσεις κρουαζιερόπλοιων, ακυρώσεις για την επόμενη τουριστική περίοδο και με τα τουριστικά πρακτορεία και τους μεσάζοντες να ζητούν μειώσεις στις τιμές των ήδη υπογεγραμμένων συμβολαίων.

Η κατάσταση συνέχισε να είναι πιεστική και τα επόμενα χρόνια. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης των αστυνομικών και λιμενικών αρχών Δωδεκανήσου και Κυκλάδων που βρίσκονται αναρτημένα στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Αστυνομίας (www.astynomia.gr) προκύπτει ο παρακάτω πίνακας.

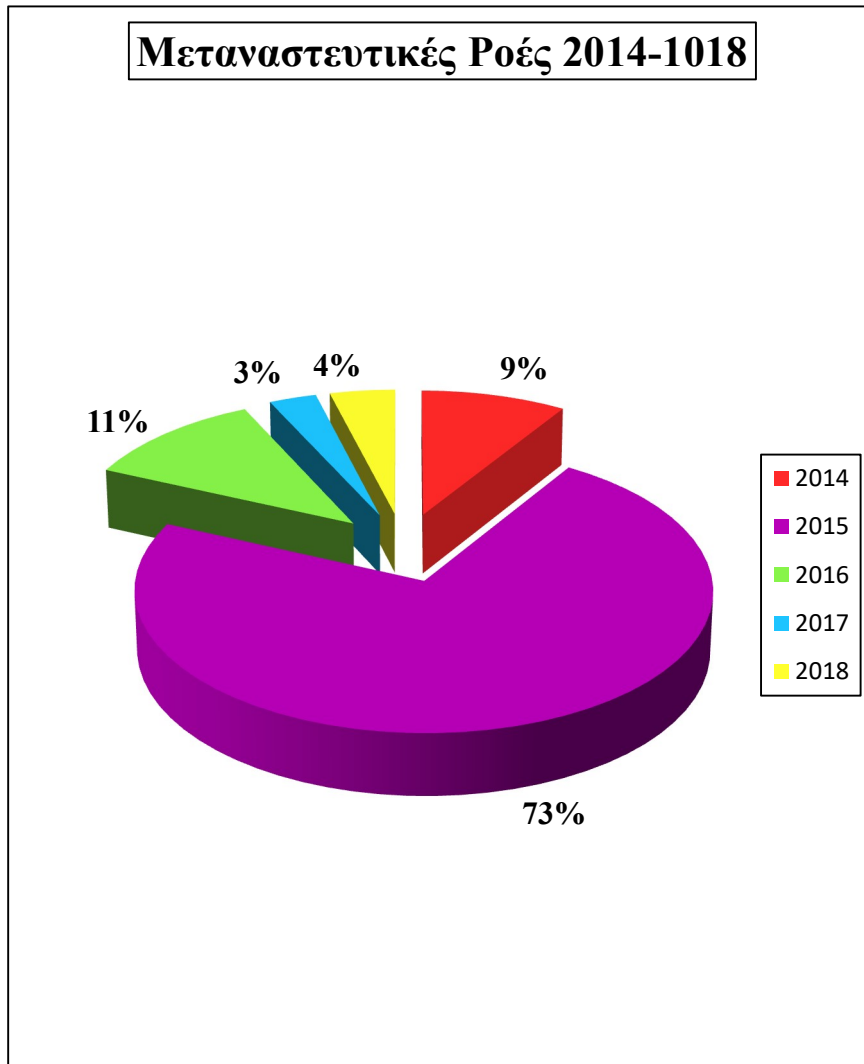
Πίνακας 8: Μεταναστευτικές ροές στο Νότιο Αιγαίο 2014-2018

Έτος	Α' διεύθυνση αστυνομίας Δωδεκανήσου	Ποσοστιαία μεταβολή	Β' διεύθυνση αστυνομίας Δωδεκανήσου	Ποσοστιαία μεταβολή	διεύθυνση αστυνομίας Κυκλάδων	Ποσοστιαία μεταβολή
2014	6.594		9.458		261	
2015	21.953	232,92%	109.515	1057,91%	900	244,83%
2016	4.853	-77,89%	15.201	-86,12%	533	-40,78%
2017	2.442	-49,68%	2.017	-86,73%	860	61,35%
2018	1.319	-45,99%	4.261	111,25%	1.741	102,44%

Πηγή:http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=&perform=view&id=93710&Itemid=2443&lang=

Στο παρακάτω γράφημα 1 απεικονίζεται η κατανομή των μεταναστευτικών ροών ανά έτος. Με το 73% των εισροών να έχουν πραγματοποιηθεί το 2015 οι τοπικοί φορείς δικαίως κήρυξαν τα νησιά σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης.

Γράφημα 1: Σύνολο μεταναστευτικών ροών στο Νότιο Αιγαίο 2014-2018

Πηγή: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=&perform=view&id=93710&Itemid=2443&lang=

6.1.4 Σεισμός 2017

Στις 21 Ιουλίου 2017 χτύπησε ο εγκέλαδος τα παράλια της Τουρκίας, ο σεισμός είχε μέγεθος 6,6 βαθμούς της κλίμακας Ρίχτερ και ήταν αισθητός στα νησιά της Δωδεκανήσου. Η Κως όμως επηρεάστηκε περισσότερο από τα άλλα νησιά, με βλάβες σε αρκετά μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους και εκκλησίες. Σοβαρές ζημιές έχει υποστεί και το λιμάνι της Κω με αποτέλεσμα να τεθεί εκτός λειτουργίας.

Αν και σημαντικές ζημιές καταγράφηκαν σε ελάχιστα ξενοδοχεία, τα οποία μετέφεραν τους πελάτες τους σε άλλα τουριστικά καταλύματα, αρκετοί τουρίστες διανυκτέρευαν στην ύπαιθρο για μέρες. Λίγες ακυρώσεις κρατήσεων ακολούθησαν και υπήρξαν μεμονωμένες περιπτώσεις τουριστών που αποφάσισαν να αποχωρήσουν νωρίτερα από το νησί. Ξενοδόχοι, εργαζόμενοι και τουριστικοί πράκτορες έσπευσαν να καθησυχάσουν τους αναστατωμένους τουρίστες ενώ ο διεθνής τύπος δημιουργεί αμφιβολίες στους μελλοντικούς ταξιδιώτες προς Κω.

6.2 Χρόνια προβλήματα

6.2.1 Προσβασιμότητα

Όλα τα κατοικημένα νησιά Νοτίου Αιγαίου έχουν λιμάνι αλλά κανένα δεν διαθέτει εμπορικό λιμάνι με αποτέλεσμα τα αγαθά να διακινούνται αναγκαστικά μαζί με το επιβατικό κοινό δημιουργώντας λειτουργικές δυσκολίες στο λιμμένα. Με τα περισσότερα λιμάνια να μην έχουν κατάλληλες υποδομές ώστε να μπορέσει να προσδέσει ένα επιβατικό-οχηματαγωγό πλοίο, αναγκάζονται να εξαρτώνται από τα δρομολόγια των επιβατικών ταχύπλοων με τις ενδοπεριφερειακές συνδέσεις να δυσχεραίνουν περισσότερο από τα ανεπαρκή δρομολόγια μεταξύ των νησιών.

Δεκατέσσερα νησιά του Νοτίου Αιγαίου διαθέτουν αεροδρόμιο αλλά οι υποδομές μόνο επτά νησιών είναι κατάλληλες για να δεχτούν και απευθείας πτήσεις από το εξωτερικό με τα υπόλοιπα αεροδρόμια να περιορίζονται στις εγχώριες αερομεταφορές.

Το δίκτυο μεταφορών έχει πολλές ελλείψεις και σε αρκετές περιπτώσεις για την πρόσβαση σε ένα νησί είναι απαραίτητη η μεσολάβηση ενδιάμεσου σταθμού ή ο συνδυασμός των δύο μέσων μεταφοράς. Ο τουρισμός των μικρότερων νησιών εξαρτάται απόλυτα από το δίκτυο μεταφορών που διαθέτει το γειτονικό τους νησί και την συχνότητα των δρομολογίων.

6.2.2 Εποχικότητα

Η εποχικότητα είναι μια μεγάλη αδυναμία για τον τουρισμό. Η συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο επηρεάζει τις επιχειρήσεις οι οποίες έχουν έντονη δραστηριότητα κάποιους μήνες και τους υπόλοιπους υπολειτουργούν ή μένουν αδρανείς επηρεάζοντας συγχρόνως και την τοπική οικονομία. Ενώ οι θέσεις εργασίας αυξάνονται η εύρεση προσωπικού την περίοδο αιχμής είναι δύσκολη με αποτέλεσμα να αναζητείται και να απασχολείται προσωπικό από άλλες περιοχές. Η εποχικότητα προκαλεί στο εργατικό δυναμικό μια έλλειψη σταθερότητας καθώς σε περιορισμένο χρονικό διάστημα πρέπει να εξοικονομήσουν το ετήσιο εισόδημα τους.

Οι υποδομές των νησιών αδυνατούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες της ζήτησης τις περιόδους αιχμής. Παρατηρείται μεγάλη ζήτηση σε κλίνες αλλά πολύ μικρή διαθεσιμότητα από τα καταλύματα, αεροδρόμια και λιμάνια αντιμετωπίζουν λειτουργικά προβλήματα με τον αυξανόμενο αριθμό τουριστών την συγκεκριμένη περίοδο, το οδικό δίκτυο των νησιών αποδεικνύεται ανεπαρκές τις περιόδους με έντονη δραστηριότητα και το περιβάλλον δέχεται μεγάλη πίεση από τον συγχρωτισμό τουριστών σε μνημεία και παράλιες.

Η εποχικότητα αναδεικνύει και τονίζει και αλλά προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει ένα νησί όπως είναι η ύδρευση, η ηλεκτροδότηση, το αποχετευτικό σύστημα. Τα συστήματα ύδρευσης και ηλεκτροδότησης που είναι εγκατεστημένα υπερλειτουργούν την περίοδο που αυξάνεται η τουριστική δραστηριότητα στα νησιά προκαλώντας διακοπές νερού και ρεύματος, συχνές βλάβες και φθορές στους σταθμούς ηλεκτροδότησης και στις εγκαταστάσεις ύδρευσης. Τα απορρίμματα και τα λύματα αυξάνονται δραματικά με τους ειδικούς χώρους όπου συγκεντρώνονται να υπερφορτώνονται και να μην είναι ικανοί να ανταπεξέλθουν στον όγκο και τον ρυθμό συχνότητας που λαμβάνουν τα απορρίμματα και τα λύματα.

6.2.3 Υποδομές υγείας

Ενώ οι υποδομές υγείας στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου θεωρούνται αρκετές για να καλύψουν τις ανάγκες του μόνιμου πληθυσμού, οι διαχρονικές ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό και τεχνικό εξοπλισμό λειτουργεί ως αδυναμία για αρκετά νησιά.

Πολλά νοσοκομεία και κέντρα υγείας της περιφέρειας υστερούν από ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό με τους κατοίκους να αναγκάζονται τις περισσότερες φορές να μεταβούν σε γειτονικό νησί για να κάνουν τις απαραίτητες εξετάσεις. Σε μερικές υποδομές υγείας υπάρχει προσωπικό δίχως τον κατάλληλο εξοπλισμό και σε άλλες περιπτώσεις υπάρχει ο τεχνικός εξοπλισμός αλλά όχι εξειδικευμένο προσωπικό για να τον λειτουργήσει.

Οι ανάγκες ιατρικής περίθαλψης πολλαπλασιάζονται κατά την περίοδο αιχμής της τουριστικής δραστηριότητας από το μεγάλο αριθμό επισκεπτών και με την αύξηση των περιστατικών πολλά νησιά αδυνατούν να προσφέρουν επαρκή υγειονομική περίθαλψη.

6.2.4 All inclusive

Το σύστημα του all inclusive είναι ένα τουριστικό πακέτο διακοπών όπου ο πελάτης του ξενοδοχείου εκτός από την διαμονή του προπληρώνει την σίτιση του και τα ποτά που θα καταναλώσει εντός της ξενοδοχειακής εγκατάστασης. Μερικά ξενοδοχεία συμπεριλαμβάνουν στην προπληρωμένη τιμή και άλλες υπηρεσίες που αφορούν την διασκέδαση και ψυχαγωγία του επισκέπτη. Τα πακέτα all inclusive διατίθενται στην αγορά σε μια προκαθορισμένη τιμή η οποία εξαρτάται από το πλήθος των προσφερόμενων υπηρεσιών που συμπεριλαμβάνονται.

Η αύξηση των εγκαταστάσεων που προσφέρουν τέτοιου είδους πακέτα ήταν ραγδαία και είχε επιπτώσεις στην τοπική οικονομία, σε άλλες επιχειρήσεις του τουριστικού κλάδου και στο περιβάλλον. Τέτοιου τύπου ξενοδοχειακές μονάδες είναι μεγάλες εγκαταστάσεις και σε αρκετές περιπτώσεις η ανέγερση του κτιρίου αλλοιώνει το φυσικό περιβάλλον απαιτώντας περισσότερη έκταση γης για την δημιουργία επιπρόσθετων παροχών υπηρεσιών.

Αυτές οι ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις συνήθως ανήκουν σε πολυεθνικές εταιρίες επηρεάζοντας τη τοπική αλλά και εθνική οικονομία. Οι τοπικές κοινωνίες συχνά διαμαρτύρονται για το σύστημα που εφαρμόζεται στα all inclusive ξενοδοχεία τα οποία ουσιαστικά προσφέρουν σχεδόν τα πάντα στους πελάτες τους μέσα στις εγκαταστάσεις

ελαχιστοποιώντας την ανάγκη του τουρίστα να περιηγηθεί στην περιοχή που έχει επισκεφτεί. Οι μικρότερες ξενοδοχειακές μονάδες, τα εστιατόρια, τα κέντρα διασκέδασης και τα τοπικά καταστήματα έχουν αισθητή μείωση στο εισόδημα τους και σε πολλές περιπτώσεις αναγκάζονται να τερματίσουν την εμπορική τους δραστηριότητα.

Κεφάλαιο 7: Προοπτικές ανάπτυξης

7.1 Περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα

Δυο περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα παρουσιάστηκαν στο χρονικό διάστημα από το 2005 έως το 2018 που αφορούσαν την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Το πρώτο αναφερόταν στην προγραμματική περίοδο 2007 έως 2013 και το δεύτερο αναφέρεται στην προγραμματική περίοδο 2014 έως 2020.

Συγκεκριμένα το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης & Νήσων Αιγαίου 2007-2013 είχε ως όραμα την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την ανάδειξη της ελκυστικότητάς των περιφερειών Κρήτης, Βορείου και Νοτίου Αιγαίου, σε συνθήκες αιφόρου ανάπτυξης. Μερικοί ενδεικτικοί στόχοι του προγράμματος ήταν:

- Η βελτίωση της επιχειρηματικότητας και προσέλκυση επενδύσεων στις περιοχές.
- Η προώθηση της καινοτομίας και της έρευνας και σύνδεσή τους με την επιχειρηματικότητα.
- Η διασφάλιση της βιωσιμότητας και λειτουργικότητας των περιφερειακών υποδομών και έμφαση στην ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον μορφών ενέργειας.
- Η βελτίωση του επιπέδου της ποιότητας ζωής.

Οι προτεραιότητες του προγράμματος για την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ήταν:

- Οι υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας.
- Η αιφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής.
- Η χωρική συνοχή και συνεργασία.

Κατά την λήξη του προγράμματος 2007-2013 πολλά από τα ενταγμένα σχέδια δεν είχαν ολοκληρωθεί και απορροφήθηκαν στο επόμενο επιχειρησιακό πρόγραμμα Νοτίου Αιγαίου 2014-2020. Στόχος του προγράμματος είναι το Νότιο Αιγαίο να αποτελέσει έναν από τους κορυφαίους προορισμούς του τουρισμού παγκοσμίως με μια στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης, η διαφοροποίηση του προϊόντος και η δημιουργία ταυτότητας προορισμού.

Οι κυριότερες προτεραιότητες του προγράμματος είναι:

- Η βελτίωση βασικών υποδομών.
- Η αντιμετώπιση της νησιωτικότητας και των προβλημάτων στις μεταφορές και στην πρόσβαση.
- Η στήριξη της απασχόλησης και η συγκράτηση του πληθυσμού.
- Η συνετή διαχείριση και αξιοποίηση των πόρων.

7.2 Προοπτικές

Πολλές προτάσεις, μελέτες και στρατηγικά σχέδια έχουν τεθεί προς συζήτηση και υλοποίηση από περιφερειακούς και κρατικούς φορείς με στόχο την ανάπτυξη της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου και την αειφορία της περιοχής.

Τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου διακρίνονται για την πολυμορφία τους και την ποικιλότητα τους κάτι το οποίο λειτούργει ως πλεονέκτημα για την περιφέρεια. Η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτουν προσφέρει αρκετές δυνατότητες ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή. Χαρακτηριστικό όμως της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου είναι και η νησιωτικότητα της που αυτό αυτομάτως σημαίνει ότι υπάρχει ανάγκη για δημιουργία υποδομών σε κάθε νησί.

Η νησιωτικότητα επηρεάζει την προσπελασιμότητα της περιοχής. Η ανάπτυξη των υποδομών μεταφοράς βοηθά στην ανάδειξη των νησιών και συμβάλει στην αύξηση των τουριστικών ροών. Πολλά νησιά της περιφέρειας είναι απομονωμένα και η διασύνδεση μεταξύ των νησιών είναι ανεπαρκής. Επίσης ο τουρισμός και ο πληθυσμός των νησιών εξαρτώνται απόλυτα από τις αεροπορικές και ναυτιλιακές εταιρίες οι οποίες δραστηριοποιούνται στην περιοχή και συνήθως προσαρμόζουν τα δρομολόγια ανάλογα με τα συμφέροντα τους δίχως να υπολογίζουν τις πραγματικές ανάγκες μετακίνησης. Η ανάπτυξη των συγκοινωνιών αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για την τουριστική ανάπτυξη των νησιών και παρατηρείται μια διαχρονική αδυναμία στην επίλυση του συγκοινωνιακού προβλήματος. Η αναβάθμιση των κτιριακών υποδομών, αεροδρομίων και λιμένων, και η δημιουργία ενός καλύτερου συστήματος σύνδεσης μεταξύ των νησιών θα ελαχιστοποιούσε την απομόνωση των μικρότερων νησιών και θα αύξανε τις τουριστικές ροές.

Αναμφισβήτητα η ανάπτυξη του τουρισμού στις νησιωτικές περιοχές είχε σαν αποτέλεσμα την αξιοποίηση πόρων που παρέμεναν ανενεργοί όπως η πολιτιστική κληρονομιά και το Νότιο Αιγαίο είναι πλούσιο σε μνημεία, μουσεία, οικισμούς και θρησκευτικά προσκυνήματα. Αναδεικνύοντας αυτή τη κληρονομιά που διαθέτουν αυξάνονται οι πιθανότητες να προσέλθουν τουρίστες στην περιοχή, αλλά συγχρόνως αυξάνεται και η ανάγκη προστασίας αυτού του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη των εισροών προκαλεί φθορές στα μνημεία και η αποκατάσταση και ανάπλαση τους είναι απαραίτητη για να διατηρηθεί η πολιτιστική κληρονομιά του τόπου.

Κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια μιας περιοχής στον κλάδο της τουριστικής βιομηχανίας πρέπει να κινείται στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης για την καλύτερη ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος και ταυτόχρονα να λαμβάνει τα καταλληλότερα μέτρα για την προστασία του. Κατά την αιχμή της τουριστικής περιόδου οι απαιτήσεις για ηλεκτρισμό και νερό αυξάνονται με αποτέλεσμα να υπερφορτώνονται η σταθμοί παραγωγής ενέργειας, να πέφτει η τάση του ρεύματος και να υπάρχουν συχνές και πολύωρες διακοπές της ηλεκτροδότησης σε μερικές περιοχές διακόπτοντας συγχρόνως και την λειτουργία των μονάδων αφαλάτωσης που μπορεί να διαθέτει το νησί. Η ηλεκτροδότηση των νησιών γίνεται από τοπικούς αυτόνομους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής και στα νησιά τα οποία δεν διαθέτουν δίκες τους εγκαταστάσεις γίνεται μέσω ενός δικτύου υποβρύχιων διασυνδέσεων μεταξύ των νησιών. Η παραγωγή ηλεκτρικού γίνεται κατά βάση με πετρέλαιο. Για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και για χαμηλότερο κόστος παραγωγής και διάθεσης θα πρέπει να προωθηθεί περισσότερο η χρήση φυσικού αερίου. Τα νησιά που διαθέτουν ανεμογεννήτριες βοηθούν στη μείωση των ρύπων αλλά η παραγωγή αιολικής ενέργειας δεν επαρκεί για την ολική ηλεκτροδότηση της περιοχής.

Επιπλέον, η παροχή πόσιμου νερού όλο το χρόνο είναι βασική ανάγκη και συνδέεται άμεσα με την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας για την λειτουργία των μονάδων αφαλάτωσης. Αρκετά νησιά διαθέτουν υποδομές αφαλάτωσης άλλα τροφοδοτούνται από υδροφόρα δεξαμενόπλοια ενώ για τις ανάγκες υδροδότησης γεωργικών κυρίως εκτάσεων δημιουργούνται φράγματα

και λιμνοδεξαμενές. Στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου για να αντιμετωπιστεί η αυξημένη ζήτηση νερού, ειδικά την περίοδο της τουριστικής δραστηριότητας όπου οι ανάγκες γίνονται εντονότερες, έχουν δημιουργηθεί γεωτρήσεις, ενέργεια η οποία προκαλεί τη διάβρωση του εδάφους. Για την αντιμετώπιση του ζητήματος η δημιουργία ειδικών υποδομών συγκέντρωσης, αποθήκευσης, επεξεργασίας και διάθεσης νερού και η χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας για τη διαδικασία αφαλάτωσης θα ενισχύσουν την προστασία του περιβάλλοντος.

Τα νησιά κατά καιρούς έχουν διαμορφώσει ή αποκαταστήσει τους χώρους ανεξέλεγκτης διάθεσης αποβλήτων και τους χώρους υγειονομικής ταφής απορριμμάτων αλλά το σύνολο της νησιωτικής χώρας ασφυκτιά υπό το βάρος των σκουπιδιών της και, παράλληλα, στα περισσότερα μέρη απουσιάζουν τα δίκτυα ανακύκλωσης, στοιχεία που ασφαλώς επιβαρύνουν το περιβάλλον. Τα τελευταία χρόνια υλοποιούνται έργα για τον βιολογικό καθαρισμό λυμάτων. Η ανάπτυξη αυτή στα δίκτυα αποχέτευσης θα βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων, επιπλέον, όμως απαιτείται μία γενικότερη η ευαισθητοποίηση του πληθυσμού για ανακύκλωση η οποία είναι ασθενής και θα έπρεπε να προωθηθεί περισσότερο.

Η υγεία είναι, ασφαλώς, ένας κρίσιμος τομέας που καθορίζει την ποιότητα ζωής των κατοίκων αλλά και την ποιότητα φιλοξενίας τουριστών. Μπορεί στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου οι υποδομές υγείας να είναι ικανοποιητικές υπάρχει όμως μια μόνιμη έλλειψη σε ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό. Η υποστελέχωση στις δομές υγειονομικής περίθαλψης είναι ένα διαχρονικό πρόβλημα που αποτελεί αντικείμενο των συζητήσεων των τοπικών φορέων. Υπάρχουν νησιά που δεν έχουν νοσηλευτικό προσωπικό, οδηγούς για το ασθενοφόρο, σε αρκετές περιοχές μάλιστα, δεν υπάρχει καν το ασθενοφόρο, γενικούς γιατρούς ή γιατρούς συγκεκριμένης ειδικότητας και η κάλυψη αυτών των θέσεων είναι επιτακτική ανάγκη για τους κατοίκους. Οι υπηρεσίες περίθαλψης υστερούν και σε τεχνικό εξοπλισμό με τα απομονωμένα νησιά της περιφέρειας να αντιμετωπίζουν, εκτός των άλλων, και την αναγκαιότητα μεταφοράς σε γειτονικό νησί για την απαραίτητη εξέταση. Για το ζήτημα αυτό επιβάλλεται δοθούν κίνητρα για την άμεση ενίσχυση του προσωπικού, ώστε ο νησιωτικός χώρος να αποτελεί μία περισσότερο ελκυστική επιλογή ειδικά για τους γιατρούς και να εκσυγχρονιστεί ο εξοπλισμός των μονάδων. Μία νέα προοπτική που ενδεχομένως πρέπει να εξεταστεί είναι η εκπαίδευση του ιατρικού προσωπικού στην τηλεϊατρική περίθαλψη.

Η πλειοψηφία των τουριστικών υποδομών στα νησιά λειτουργούν μόνο για λίγους μήνες. Κατά συνέπεια, το ίδιο ισχύει και για την απασχόληση του ανθρώπινου δυναμικού. Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου έχει απασχολήσει πολύ την τουριστική βιομηχανία και με την κατάλληλη προβολή θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί. Η κυρίαρχη εικόνα των νησιών είναι ο ήλιος και η θάλασσα, με την ανάπτυξη όμως ειδικών και εναλλακτικών μορφών θα μπορούσε να διαμορφωθεί μια νέα ταυτότητα για κάθε νησί αλλά και για το σύνολο της περιφέρειας, ώστε να προσελκύσουν τουριστικές ροές και τους μήνες που ο κλάδος υπολειτουργεί. Κάθε νησί έχει τον δικό του χαρακτήρα και η αξιοποίηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς του είναι ο σημαντικότερος παράγοντας για τον προσδιορισμό της κατάλληλης μορφής τουρισμού προς ανάπτυξη, πάντα με στόχο την βιωσιμότητα της περιοχής.

Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα

Είναι εμφανές ότι η Περιφέρεια Νοτίου έχει απίστευτες προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης του τουρισμού αλλά ταυτόχρονα και χρόνια προβλήματα καθώς και επίκαιρα που προκύπτουν λόγω διαφόρων πολιτικοοικονομικών συνθηκών. Ακόμα και η μορφολογία, η ποικιλία και ο μεγάλος αριθμός νησιών που την αποτελούν είναι ταυτόχρονα το μεγαλύτερο προτέρημα της αλλά και ο παράγοντας που δυσκολεύει περισσότερο τη διαχείρισή της. Όλα τα νησιά Νοτίου Αιγαίου έχουν πλούσια ιστορία, εκκλησιαστική παράδοση και μοναδικό φυσικό τοπίο που δίνει τη δυνατότητα στο καθένα από αυτά να αναπτύξει περισσότερες από μία μορφές τουρισμού.

Το γεγονός, λοιπόν, ότι το κάθε νησί της περιφέρειας έχει ήδη ή μπορεί να αναπτύξει μια ή και περισσότερες μορφές τουρισμού ταυτόχρονα, σημαίνει παράλληλα ότι αυξάνονται οι απαιτήσεις και πρέπει να αντιμετωπιστούν και τα αντίστοιχα προβλήματα που δημιουργεί αυτή η ανάπτυξη. Το σημαντικότερο από αυτά τα προβλήματα είναι, ασφαλώς, η προσβασιμότητα. Μερικά από αυτά τα νησιά διαθέτουν αεροδρόμιο. Όλα τα νησιά είναι προσβάσιμα ακτοπλοϊκώς με τη συχνότητα και σύνδεση των δρομολογίων, όμως, να αποτελεί μόνιμο ζήτημα. Άλλες φορές είναι απαραίτητος ο συνδυασμός αεροπλάνου και πλοίου για να φτάσει κάποιος στον επιθυμητό προορισμό, γεγονός που αποτελεί ως ένα βαθμό αποτρεπτικό στοιχείο για την ανάπτυξη του τόπου.

Παρόλα αυτά, αυτή η δυνατότητα ανάπτυξης ποικίλων μορφών τουρισμού μπορεί όπως αναφέρθηκε να αυξάνει τις απαιτήσεις και την πολυπλοκότητα των ζητημάτων αλλά φαίνεται να είναι και η βασική λύση στο άλλο μείζον πρόβλημα, αυτό της έντονης εποχικότητας. Είναι αναμφισβήτητο ότι η περιφέρεια και λόγω των ήπιων κλιματολογικών συνθηκών αλλά και των απίστευτων σε ποικιλία και ενδιαφέρον δραστηριοτήτων που μπορεί να προσφέρει δεν έχει λόγω να περιορίζει την τουριστική της περίοδο, με ό,τι προβλήματα συνεπάγεται αυτό στον τόπο και στην καθημερινότητα των ντόπιων κατοίκων- εργαζομένων.

Από τη στιγμή που το ελληνικό κράτος βασίζει ένα μεγάλο ποσοστό των ετήσιων εσόδων του στον τουρισμό οφείλει να επιδείξει και την αντίστοιχη μέριμνα. Το ίδιο ισχύει και για τους τοπικούς φορείς. Η ύπαρξη τουριστικών πόρων σε μια περιοχή δεν επαρκεί για την ανάπτυξη του τουρισμού της. Σημαντικές συμπληρωματικές προϋποθέσεις είναι η ύπαρξη ειδικών υποδομών αλλά και υπηρεσιών και, κυρίως η ανάδειξη και προστασία του φυσικού τοπίου της περιφέρειας, που αποτελεί το βασικό «προϊόν» που προσελκύει τους επισκέπτες στη χώρα μας. Κρίσιμη, τέλος κρίνεται η συμβολή του κάθε κατοίκου είτε εμπλέκεται άμεσα είτε έμμεσα με τον τουρισμό. Η δημιουργικότητα, η επιχειρηματικότητα, η εγρήγορση στο ζήτημα της ανάδειξης περιπτώσεων αντιεπαγγελματικής συμπεριφοράς και νομικών παρατυπιών και κυρίως ο σεβασμός στον τόπο και τον επισκέπτη αποτελούν απαραίτητα στοιχεία για την περεταίρω ανάπτυξη της περιοχής.

Η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου έχει ως βάση της οικονομικής της δραστηριότητας τον τουρισμό και είναι ένας τομέας που χαρακτηρίζεται και επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες, γεγονός που τον καθιστά μία ιδιαίτερος ευάλωτη εμπορική δραστηριότητα. Η τουριστική βιομηχανία αναπτύσσεται με ταχύτατους ρυθμούς και η ένταση των τουριστικών ροών μεταβάλλεται ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες στις χώρες προέλευσης και υποδοχής τουριστών. Οι λόγοι επιλογής και επίσκεψης ενός προορισμού εξαρτάται από τις ανάγκες και τις επιθυμίες των τουριστών, οι οποίες και διαμορφώνουν τη δομή του τουριστικού τομέα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- William C. Gartner. (2001). *Τουριστική Ανάπτυξη ΑΡΧΕΣ, ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ* (2001 εκδ.). (Δρ. γεώργιος Μ. Κορρές, Στυλιανός Κ. Δρακόπουλος, Επιμ., & Αντιγόνη Αποστολοπούλου, Μεταφρ.) Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΕΛΛΗΝ".
- Αντωνία Πουλάκου-Ε υθυμιάτου. (2003). *ΕΠΙΤΟΜΗ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ* (Δ' έκδοση εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα.
- Βενετσανοπούλου Γ. Μάρω. (2006). *Η ΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ-ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ*. Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος "INTERBOOKS".
- Μάριος Σωτηριάδης, & Ιωάννα Φαρσάρη. (2009). *ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ MANAGEMENT ΚΑΙ MERKETING*. Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος 'INTERBOOKS'.
- Νίκος Γ. Ηγουμενάκης, Κώστας Ν. Κραβαρίτης, & Περικλής Ν. Λύτρας. (1999). *Εισαγωγή στον Τουρισμό*. Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος 'INTERBOOKS'.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://www.united-hellas.com/tourism/dodecanese/index-gr.htm>

<https://www.e-kyklades.gr/travel/?lang=el>

https://el.wikivoyage.org/wiki/%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%A3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CF%8D%CE%BB%CE%B7:%CE%9A%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%B1>

<http://www.aegeanislands.gr/>

<https://www.taxidologio.gr/travel-south-aegean.html>

http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=&perform=view&id=93710&Itemid=2443&lang=

<https://www.grhotels.gr/category/epicheirimatiki-enimerosi/statistika/dynamikotites/>

<http://www.ypa.gr/our-airports>

<https://www.statistics.gr/>

<https://www.statistics.gr/el/2011-census-pop-hous>

<https://www.dimokratiki.gr/28-04-2020/mitroo-politikon-stelechon-nd-tis-perifereias-notioy-aigaioy-dodekanisa/>

<https://pepna.gr/el/ep-notioy-aigaioy-2014-2020>

http://www.pepkritis.gr/2007-2013/wp-content/uploads/2016/08/-----2014-----KNA_draft_26_6_15.pdf

<http://www.kriti-aigaiio.gr/el/Pages/ImplementationProgress.aspx>

<http://www.pnai.gov.gr/ckfinder/userfiles/files/aaaaaaaaa.pdf>

https://egritosgroup.gr/wp-content/uploads/2014/07/140721_PEP_Notiou_Aigaiou_2014-2020.pdf

http://www.hellaskps.gr/programper4/files/YP_SXEDIA_EP/OP11.pdf

<http://www.gnto.gov.gr/el/%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A4%CE%95%CE%A3>

<http://en.protothema.gr/photooftheday/kastri-kos-a-winner/>

https://www.filippistours.gr/wp-content/uploads/2018/01/filippis-tours_naxos_005.jpg

<http://www.arttravel.gr/48-hours/article/21181/48-ores-sthn-polh-ths-rodou>

<http://syrosbynight.gr/main>

<http://www.greek-islands.us/>

<http://www.hotelsline.gr/>